

Uppdrag om stöd för användning av KSI i IBIC

Rapport om utvecklingsarbetet och
kunskapsunderlag till förslag om modell, urval och
användarstöd för tillämpning av KSI inom IBIC

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2025-5-9541

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, maj 2025

Förord

IBIC är ett arbetssätt som ger stöd för handläggare och utförare att använda WHO:s klassifikation Internationell klassifikation om funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF, för att beskriva och strukturera dokumentera uppgifter om individens resurser, behov, mål och resultat. IBIC omfattar alla personer oavsett ålder eller funktionsnedsättning som är i behov av stöd i sin dagliga livsföring utifrån socialtjänstlagen eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. [1-3]

För att komplettera IBIC som arbetssätt och modell för ändamålsenlig och strukturerad dokumentation har Socialstyrelsen genomfört ett utvecklingsarbete för att ta fram ett förslag på hur Klassifikation av socialtjänstens insatser och aktiviteter, KSI [4], kan användas tillsammans med ICF inom ramen för IBIC. Syftet är att möjliggöra en mer enhetlig dokumentation av de aktiviteter som genomförs för att utreda, genomföra och följa upp bistånd och insatser till individen.

Denna rapport redogör för förslag till uppdaterad modell för IBIC med tillämpning av KSI tillsammans med ICF, samt hur arbetet med att ta fram och kvalitetssäkra förslaget har genomförts. Den ger även förslag på hur resultatet av detta utvecklingsarbete kan hanteras framåt. Rapporten riktar sig dels till ansvariga för IBIC på Socialstyrelsen, dels till utvecklingsledare, it-utvecklare och andra som är intresserade av hur förslaget till modell för användning av KSI inom IBIC ser ut och hur det tagits fram.

I arbetet har Socialstyrelsen haft kontakt med ett antal kommuner som använt eller använder KSI för att ta del av hur de tillämpar KSI, samt deras erfarenheter av att använda KSI. Vi frågade även kommunerna om upplevd och tänkt nytta samt utmaningar med att använda KSI. Likaså inhämtade vi de deltagandes uppfattningar om behov av nationellt stöd för implementering och tillämpning.

Ansvariga för att ta fram förslaget och denna rapport har varit Erik Wessman (uppdragsledare) och Ann-Helene Almborg, sakkunnig för klassifikationer. Vi vill tacka alla i kommunerna som ställde upp och delgav oss sina erfarenheter och som återkopplat på de förslag vi tagit fram.

Magnus Wallinder

Enhetschef

Avdelningen för kunskapsstyrning för socialtjänsten

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	6
Några centrala begrepp.....	8
Förkortningar som används i rapporten	8
Centrala begrepp	8
Om uppdraget	11
Uppdragets mål och leverans	11
Bakgrund.....	12
Ändamålsenlig och strukturerad dokumentation.....	12
Individens behov i centrum	12
Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF	13
Klassifikation av socialtjänstens aktiviteter och insatser, KSI.....	15
Genomförande	20
Inledande teoretiskt arbete.....	20
Inhämtning av erfarenheter	21
Slutförande av en modell för hur KSI kan användas ihop med ICF inom IBIC	23
Kommunernas erfarenheter	24
Upplevd och tänkt nytta	24
Utmaningar	27
Var och hur KSI används i olika delar av IBIC-processen.....	30
Vilket urval ur KSI som används.....	36
Information som kan behöva dokumenteras om KSI-aktiviteter	37
Användningen av ICF och KSI tillsammans i IBIC.....	37
Synpunkter om stöd för användning	39
Analys	40
Slutsatser	42
Resultat	43
Förslag på modell för tillämpning av KSI.....	43
Förslag till modell för tillämpning av KSI inom IBIC	43
Hur och var KSI kan användas	44
Förslag om kompletteringar i KSI.....	46

Om lokala val, anpassningar och avsteg	49
Val, anpassning eller avsteg inom IBIC och tillämpning av KSI	50
Lokala val om användning av KSI inom ramen för IBIC	51
Lokala anpassningar av modellen	57
Avsteg från modellen	58
Förslag på hantering av resultatet.....	60
Publicering av stöd för tillämpning av KSI	61
Stöd för tillämpning av IBIC – med KSI	61
Användning av KSI i beslut om insats	61
Utveckla stödet för lokala ställningstaganden	62
Förslag på tillägg i urval ur ICF för IBIC	62
En grundmodell för användning av ICF och KSI för andra områden i socialtjänsten	62
Referenser.....	63
Bilaga 1. Lista över kommuner	65
Bilaga 2. Utskick med förfrågan om studiebesök.	66
Mejlutskick:.....	66
Förfrågan om studiebesök om KSI	67
Bilaga 3. Frågor för studiebesök angående erfarenheter.....	69
Frågor inför studiebesöket	69
Bilaga 4. Bifynd och andra förslag.....	70
Upplevda utmaningar i kommunerna	70
Förslag på ytterligare ändringar i IBIC med ICF och KSI – som modell ...	70

Sammanfattning

Socialstyrelsen anser att det finns en tillräcklig grund för att föreslå att IBIC som modell kompletteras med stöd för användning av KSI tillsammans med ICF.

De kommuner som bidragit i utvecklingsarbetet ser en potential i att använda ICF och KSI tillsammans. Fördelarna kommunerna uppger handlar om tydligheten mellan handläggare och utförare, för utförarens planering och för uppföljningen i individärendet. Kommunerna ser även nytta i att på gruppnivå sammanställa både resultat för brukare (ICF) och värdera arbetssätt och metoder (KSI). Dock har de inte kommit så långt i att använda KSI att de fullt ut kan utnyttja den nytta som de upplever.

De deltagande kommunerna ser även utmaningar i att använda KSI, framför allt vad gäller kunskap om klassifikationen och hur den ska tillämpas i olika delar av processen. En utmaning är även hur KSI används tillsammans med andra system som använder sig av de individstödande aktiviteter och insatser som finns i KSI – som avgiftssystem, statistikinlämning, resursfördelnings- och planeringssystem. Här skulle kommunerna lokalt behöva utveckla sina befintliga system¹ utifrån KSI när det gäller exempelvis schabloner i resursfördelning och planering, nationell statistik och avgiftsberäkningssystem.

Med utgångspunkt från det teoretiska förberedande arbete som gjordes på Socialstyrelsen, och de erfarenheter och synpunkter som framförts från de kommuner vi haft kontakt med, har vi tagit ett förslag på hur KSI kan användas tillsammans med ICF inom ramen för IBIC.

Förslaget består av

- en beskrivning av KSI som klassifikation och hur KSI kompletterar ICF
- en användarhandledning som beskriver var och hur KSI kan användas i de olika processstegen samt hur KSI kan tillämpas och dokumenteras inom ramen för IBIC
- ett urval ur KSI för IBIC, med delurval för olika delar av processen
- ett kodverk i KSI för aktivitetsstatus.

I denna rapport redogör vi för utvecklingsarbetets genomförande, resultat, och förslag på justeringar i IBIC som modell. Det finns även ett avsnitt där vi redogör för stöd för lokal användning, anpassning och tillämpning.

¹ Med system avses här såväl exempelvis verksamhetssystem, avgiftssystem och planeringssystem som de lednings- och styrprocesser som är förknippade med dessa.

Utöver detta ger vi även förslag på hur resultatet av detta utvecklingsarbete kan hanteras.

För att KSI ska kunna integreras i IBIC behöver följande IBIC-material kompletteras:

- vägledningen [1]
- informationsspecifikationen [2] med tillhörande användarstöd [3]
- det nationella utbildningsprogrammet^{2 3}
- övriga stöd för implementering och användning av IBIC^{4 5} [5, 6].

² [IBIC – processledarutbildning – Socialstyrelsens utbildningsportal](#)

³ [IBIC – Individens behov i centrum – webbintroduktion på Socialstyrelsens utbildningsportal](#)

⁴ Kunskapsguiden, tema: [Individens behov i centrum, IBIC](#)

⁵ [IBIC – Stöd till ledning för beslut och implementering](#)

Några centrala begrepp

För läsförståelsen behöver du kunskap om ICF och IBIC som arbetssätt. Läs gärna vägledningen för IBIC [1] och Hur kan ICF användas? [7] för grundförståelsen för dessa. Det kan även vara bra att känna till följande begrepp och förkortningar.

Förkortningar som används i rapporten

IBIC	Individens behov i centrum [1]
ICF	Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa [8]
ISU	Individbaserad systematisk uppföljning [9]
KSI	Klassifikation av socialtjänstens insatser och aktiviteter [4]
LSS	Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NF	Nationellt fackspråk [10] (För socialtjänsten är främst Socialstyrelsens termbank, ICF och KSI aktuella att använda.)
NI	Nationell informationsstruktur [11]
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)

Centrala begrepp

Beslut

Med begreppet *beslut* avses i rapporten ett beslut som den beslutande nämnden bedömer går att överklaga eller som avslutar handläggningen av ett ärende. Det är nämnden som avgör om ett ställningstagande är ett beslut som måste dokumenteras.⁶ [10]

⁶ Grundläggande bestämmelser om dokumentation av beslut finns i 31 § förvaltningslagen samt i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.

I denna rapport används begreppet *beslut om insats* för att specificera det beslut där nämnden tar ställning till det bistånd eller den insats som den enskilde ansökt om.

Insats

I denna rapport avser begreppet *insats* ett individuellt behovsprövat stöd eller individuellt behovsprövad vård och behandling enligt SoL, LVU eller LVM samt insatser enligt 9 § LSS. Jfr 2 kap. 1 § SOSFS 2014:5. Detta motsvarar begreppet *individuellt inriktad insats* i Socialstyrelsens termbank. [12]

Aktivitet

I SOSFS 2014:5 används kortformen aktivitet exempelvis i allmänna råd, AR som återfinns i 6 kap. efter 2 §. Detta motsvarar individstödjande aktivitet i KSI.

Komponenter i ICF

ICF som klassifikation och tankemodell består av olika komponenter. De benämns som kroppsfunktioner, kroppsstrukturer, aktiviteter, delaktighet, omgivningsfaktorer och personliga faktorer. De olika komponenterna innehåller begrepp för att beskriva faktorer som är viktiga för hur individen fungerar ur ett fysiskt, psykiskt och socialt perspektiv, samt begrepp för att beskriva det sammanhang individen befinner sig i och som kan påverka hur individen fungerar.

Kategorier i ICF

ICF som klassifikation innehåller en hierarkisk struktur för de olika komponenterna. Klassifikationen innehåller åtta kapitel inom kroppsfunktioner respektive kroppsstrukturer, nio kapitel inom aktiviteter och delaktighet och fem kapitel inom omgivningsfaktorer. Personliga faktorer har inte klassificerats och ingår därför inte i klassifikationen. Inom de olika komponenterna är kapitelnivån, 1:a nivån, den mest övergripande och den följs av mer detaljerade kategorier på olika nivåer från 2:a till 4:e nivån.⁷

Livsområden i IBIC

I IBIC används begreppet *livsområden i IBIC* för en gemensam förståelse om vilka delar av livsföringen som en individ kan behöva stöd i.

⁷ Antal undernivåer varierar mellan de olika komponenterna.

Livsområdena i IBIC består av de nio kapitlen inom komponenterna aktiviteter och delaktighet, samt områdena *känsla av otrygghet*⁸ och *personligt stöd från person som vårdar eller stödjer en närstående*⁹.

Relaterade faktorer i IBIC

I IBIC används begreppet *relaterade faktorer* som ett samlingsnamn för hälsotillstånd, kroppsstrukturer, kroppsfunktioner, omgivningsfaktorer och personfaktorer. Relaterade faktorer används för att beskriva och dokumentera uppgifter som påverkar individens dagliga livsföring.

⁸ I ICF är detta en kroppsfunktion.

⁹ I ICF är detta en omgivningsfaktor.

Om uppdraget

Syftet med detta uppdrag var att utreda hur KSI kan och bör användas ihop med ICF inom ramen för IBIC-modellen. ICF används för att beskriva individens funktionstillstånd, behov och mål i den dagliga livsföringen samt följa resultat. KSI används för att beskriva vad socialtjänsten genomför i utredningen, beslutar, planerar att genomföra för att uppnå målen för individen, genomför inom ramen för insatsen och hur de följer upp resultat. Både ICF och KSI bidrar till ett enhetligt språk och kodverk för en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation. Ytterligare ett syfte med uppdraget är att ge förslag på ett stöd för hur KSI kan användas ihop med ICF inom IBIC. Detta stöd syftar bland annat till att göra det möjligt att systematiskt dokumentera vilka insatser och aktiviteter som planeras och genomförs för att tillgodose den enskildes behov, samt resultatet av dessa. En sammanställning av dessa uppgifter ger bättre förutsättningar för att dokumentationen kan användas för ISU, uppföljning av verksamheten, verksamhetsutveckling och systematiskt kvalitetsarbete.

Uppdragets mål och leverans

Målet med detta utvecklingsuppdrag var att ta fram ett underlag och förslag på stöd till kommuner och privata utförarverksamheter för hur de kan använda KSI ihop med ICF inom ramen för IBIC-modellen. Arbetet har resulterat i dels denna rapport, dels ett förslag på modell för hur KSI kan användas tillsammans med ICF i IBIC. Den slutliga leveransen överlämnas till förvaltningsorganisationen för IBIC för att de ska kunna ta ställning till hur resultatet ska hanteras.

Bakgrund

Ändamålsenlig och strukturerad dokumentation

Ändamålsenlig och strukturerad dokumentation innebär att information om individen (brukaren) dokumenteras med enhetliga begrepp, termer och klassifikationer. Det möjliggör att informationen kan tolkas på samma sätt, återanvändas, delas, och sammanställas för de syften som den behövs. Det handlar om att både sändare och mottagare har en gemensam förståelse, dvs. att mena och mäta samma sak, så kallad semantisk interoperabilitet¹⁰. [10]

Tillämpning av NI och NF kan bidra till att dokumentationen blir mer ändamålsenlig, minska onödiga upprepningar i dokumentation, ge en ökad kvalitet på information samt ge förutsättningar för att utveckla en mer kunskapsbaserad socialtjänst. Ändamålsenlig och strukturerad dokumentation ska också bidra till att öka rättssäkerheten samt förbättra möjligheten för individen eller närstående att vara delaktiga i processen. [13]

Individens behov i centrum

IBIC är ett arbetssätt för handläggare och utförare som arbetar med personer som behöver stöd i sin dagliga livsföring oavsett ålder eller funktionsnedsättning utifrån SoL och LSS. IBIC ger stöd dels för en gemensam syn för att beskriva en persons livssituation, dels för både handläggare och utförare att dokumentera uppgifter om individens resurser, behov, mål och resultat med ett gemensamt språk, ICF.

Ett syfte med IBIC är att bidra till utvecklingen av en kunskapsbaserad socialtjänst. När information dokumenteras strukturerat med entydiga begrepp, klassifikationer och kodverk innebär det att den informationen kan återanvändas för olika syften. Exempelvis kan den återanvändas för informationsöverföring mellan verksamheter, ISU¹¹ [9], verksamhetsuppföljning, verksamhetsutveckling och systematiskt kvalitetsarbete [14].

IBIC ger i dagsläget inte stöd för att dokumentera de insatser och aktiviteter som beslutas, planeras och genomförs. Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag utvecklat KSI [4, 15], som syftar till att ge stöd för att dokumentera dessa informationsmängder. Att ta fram ett användarstöd för hur KSI kan

¹⁰ Interoperabilitet definieras som förmågan hos system, organisationer eller verksamhetsprocesser att fungera tillsammans och kunna kommunicera med varandra genom att följa överenskomna regler.

¹¹ [Individbaserad systematisk uppföljning, ISU - Kunskapsguiden](#)

användas tillsammans med ICF inom IBIC skapar förutsättningar för att systematiskt kunna dokumentera och analysera resultat, och se vilka aktiviteter och insatser som lett till resultatet.

KSI är, liksom ICF och IBIC, frivilligt för kommuner att implementera och tillämpa. IBIC som arbetssätt avgör inte vilken information som är nödvändig och relevant att hantera och vid behov dokumentera i personakten, det styrs av lagar och andra författningar. IBIC ger stöd för att med enhetligt språk, en gemensam struktur och kodverk beskriva och dokumentera relevanta uppgifter i individärendet. IBIC ger alltså stöd för hur klassifikationen ICF, och med detta förslag även KSI, kan tillämpas och användas för arbetet och i dokumentationen. Uppgifter som IBIC och KSI tillsammans ger stöd för avser individens situation, resurser, behov, resultat och vilka åtgärder som socialtjänsten vidtar för att utreda, genomföra insatser samt följa upp den enskildes behov av stöd från socialtjänsten. Det finns andra uppgifter som behövs men som inte hanteras i IBIC, som till exempel samtycke och sekretessprövning. Mer om syftet med IBIC finns i vägledningen för IBIC [1].

Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF

En utgångspunkt för att kunna stödja personer, är att olika aktörer kring individen kan kommunicera med varandra och delar synen på hur en individ fungerar i sin dagliga livsföring. Genom att använda ett gemensamt språk som utgår från ett gemensamt tankesätt för hur individers hälsa beskrivs kan detta underlättas [1].

ICF har som syfte att:

- ge en vetenskaplig grund för att förstå och studera hälsa och hälsorelaterade tillstånd, dess konsekvenser och bestämningsfaktorer
- skapa ett gemensamt språk för att beskriva hälsa och hälsorelaterade tillstånd i syfte att förbättra kommunikation mellan olika användare såsom hälso- och sjukvårdspersonal, personal inom socialtjänst, forskare, politiker och allmänhet inklusive människor med funktionshinder
- möjliggöra jämförelser av data mellan länder, mellan olika delar av hälso- och sjukvården, service- och tjänsteverksamheter över tid
- skapa ett systematiskt kodschema för hälsoinformationssystem. [8]

För att kunna beskriva hur en individ fungerar i sin livsföring behöver den professionelle använda sig av flera olika perspektiv. ICF utgår från en biopsykosocial modell, det vill säga att synen på hälsa utgår från ett biologiskt, individuellt och socialt perspektiv. Denna modell kan fungera

som tankemodell för att organisera personalens tankar kring individens funktionstillstånd och funktionshinder i relation till hälsa. [8]

ICF-modellen består av två delar. Den första delen omfattar *funktionstillstånd* med komponenterna kroppsfunktioner och kroppsstrukturer samt aktiviteter och delaktighet. Den andra delen omfattar *kontextuella faktorer* med komponenterna omgivningsfaktorer och personliga faktorer [1]. Hälsotillstånd såsom skada eller sjukdom hanteras inte i klassifikationen ICF, men är med i ICF-modellen då det kan ha betydelse för att beskriva hur en individ fungerar i sin livsföring. Personfaktorer ingår inte heller i klassifikationen. [8]

ICF innehåller en generell bedömningsfaktor som kan användas för att ange svårighetsgraden för olika kategorier i ICF. Bedömningsfaktorer kan användas för kategorier inom samtliga komponenter i klassifikationen (kroppsfunktioner, kroppsstrukturer, omgivningsfaktorer, aktiviteter och delaktighet). Det gör bedömningsfaktorn användbar, dels för olika professioner, dels för individen som kan göra självskattningar. [8]

Användning av ICF i IBIC

I IBIC används ICF:s tankemodell som ett stöd för handläggare och utförare för att förstå kombinationen av olika perspektiv och få en gemensam syn på hälsa utifrån ett biologiskt, individuellt och socialt perspektiv samt för att få en bred beskrivning av individens livssituation.

ICF [8] används som gemensamt språk inom socialtjänstens omsorg för att hantera information som är relevant för att beskriva individens resurser, behov, mål och resultat. I IBIC används begreppet *livsområden i IBIC* för en gemensam förståelse om vilka delar av livsföringen som en individ kan behöva stöd i. Livsområdena i IBIC består av de nio kapitlen inom komponenten *Aktiviteter och delaktighet*, samt områdena *Känsla av otrygghet*¹² och *Personligt stöd från person som vårdar eller stödjer en närstående* [5, 16-18]. Med hjälp av livsområdena kan både handläggare och utförare beskriva och dokumentera uppgifter om individens resurser, behov och mål för de områden i livsföringen där individen behöver stöd, samt för resultat och måloppfyllelse av utförda insatser och aktiviteter inom socialtjänsten.

I IBIC används begreppet *relaterade faktorer* som ett samlingsnamn för *hälsotillstånd, kroppsstrukturer, kroppsfunktioner, omgivningsfaktorer* och

¹² I samband med färdigställandet av denna rapport har kategorin i ICF bytts ut från *b1528A Känsla av trygghet* till *b1528C Känsla av otrygghet*. Ändringen är gjord för att få en mer konsekvent och logisk riktning för exempelvis beskrivning av känslan samt bedömning.

personfaktorer. Relaterade faktorer används för att beskriva och dokumentera uppgifter som påverkar individens dagliga livsföring.

Bedömningsfaktorn i ICF används i IBIC för att strukturerat beskriva individens genomförande och engagemang inom de livsområden i IBIC som är aktuella för insatser från socialtjänsten. ICF-kategorier tillsammans med bedömningsfaktorn gör det möjligt att strukturerat beskriva och dokumentera ett nuläge, mål och resultat för individen.¹³

Klassifikation av socialtjänstens aktiviteter och insatser, KSI

KSI erbjuder ett gemensamt språk för att beskriva och på individnivå strukturerat dokumentera utredande och uppföljande, individstödande samt administrativa aktiviteter på ett entydigt och enhetligt sätt. KSI innehåller även insatser för nationella register och officiell statistik. [4]

Att varje kommun idag har sina egna sätt att beskriva aktiviteter och insatser, ökar risken för missförstånd när information ska delas mellan olika professioner och verksamheter, till exempel mellan handläggare och utförare. [15]

Syfte med KSI

KSI har utvecklats för flera olika syften, som:

- att skapa ett gemensamt språk för att benämna och beskriva aktiviteter och insatser inom i socialtjänsten
- att öka rättssäkerheten för den enskilde genom tydligare beskrivning av de aktiviteter och insatser som ingår i utredning, beslut, genomförande och uppföljning
- att möjliggöra jämförelse av aktiviteter och insatser mellan verksamheter över tid
- att skapa ett systematiskt kodschema för dokumentationssystem. [4]

Hur kan KSI användas?

KSI kan användas för att på ett entydigt och enhetligt sätt beskriva insatser och aktiviteter i socialtjänstens dokumentation och göra det lättare att dela, jämföra och följa upp de aktiviteter och insatser som beslutas, planeras och genomförs inom socialtjänsten. Information som dokumenterats kan behöva delas mellan olika verksamheter för att underlätta vården och omsorgen för den enskilde. Det är här som KSI, med sina enhetliga termer, begrepp och

¹³ Här avses bedömt och avsett funktionstillstånd och funktionstillstånd vid uppföljning.

koder, kan användas i dokumentationssystemen för att på så sätt dela och återanvända strukturerad information om aktiviteter. Om informationen kan återanvändas och överföras digitalt minskar också behovet av att dokumentera samma sak flera gånger. [5]

KSI:s referensram

KSI hämtar sin referensram från International Classification of Health Interventions (ICHI) [19] en av WHO:s referensklassifikationer. [5]

En aktivitet beskrivs i KSI utifrån de tre axlarna

Varje aktivitet, dvs. kod, i KSI beskrivs med följande tre axlar:

- Vad är inriktningen för aktiviteten? Det vill säga, till vad riktas KSI-aktiviteten (såsom aktivitet14, delaktighet, kroppsfunktioner, omgivningsfaktorer samt beteende och vanor).
- Vilken typ av agerande är det? Exempelvis bedömning, observation, manualbaserat test eller samtal, utredande samtal, råd eller information, färdighetsträning, praktiskt stöd, emotionellt stöd eller stödjande samtal.
- Vilken metod, teknik eller tillvägagångssätt används för att utföra aktiviteten? Denna information beskrivs som ospecificerad i KSI¹⁵. [5]

Enklare att planera verksamheterna

Om aktiviteter och insatser dokumenteras med stöd av KSI kan det bli lättare att planera verksamheterna utifrån det faktiska behovet av olika aktiviteter och insatser, samt behov av personella resurser och kompetenser. För att öka kunskapen om nyttan med olika aktiviteter och insatser inom socialtjänsten kan KSI användas för att skapa underlag till evidensbaserad praktik och forskning. Detta möjliggörs genom att klassifikationen ger en grund för att systematiskt dokumentera och analysera vilka aktiviteter och insatser som lett till resultatet för individen. Resultatet av de genomförda aktiviteterna kan dokumenteras med stöd av ICF. [5]

När aktiviteter och insatser dokumenteras med stöd av KSI blir det också lättare att sammanställa och använda uppgifterna för verksamhetsuppföljning, systematiskt kvalitetsarbete, öppna jämförelser, nationell statistik med mera. [5]

¹⁴ ICF-komponenten aktivitet, alltså en persons genomförande av en uppgift eller handling.

¹⁵ De olika metoderna och tillvägagångssätten har inte beskrivits i denna första version av KSI. I koden för respektive aktivitet i KSI används i dagsläget ospecificerad (.ZZ) för metod, teknik eller arbetssätt. I takt med att fler metoder blir evidensbaserade kan det i kommande versioner av klassifikationen bli aktuellt att komplettera KSI med fler koder för metod.

KSI innehåller följande delar:

KSI omfattar olika typer av aktiviteter som personal inom socialtjänsten utför i sitt arbete och används för att beskriva exempelvis planerade, pågående, genomförda/ej genomförda och avslutade aktiviteter i alla delar av socialtjänstens process. [5]

De olika typerna av aktiviteter är:

- utredande och individstödande aktiviteter med inriktning mot
 - aktivitet och delaktighet
 - psykiska funktioner och omgivningsfaktorer¹⁶
 - beteende och vanor¹⁷
 - samt aktiviteter som rör psykisk och fysisk hälsa¹⁸
- juridiskt administrativa aktiviteter¹⁹
- insatser i officiell statistik. [5]

KSI som klassifikation innehåller även ett kodverk för aktivitetsstatus.

De olika delarna beskrivs i detalj nedan.

Utredande och uppföljande aktiviteter

Utredande aktiviteter, som även används vid uppföljning, kan omfatta observation, utredande respektive uppföljande samtal, manualbaserat test eller samtal, att inhämta uppgifter från professionell aktör respektive annan (exempelvis närstående), och bedömning. Dessa aktiviteter används i utredning, utformning av uppdrag, planering och genomförande av uppdrag samt uppföljning. Det kan handla om vilka samtal som personal har för att inhämta information för utredningen eller för planering av genomförandet samt för uppföljning. Ett exempel är *utredande samtal om att klä sig (SME.AS.ZZ)*. [4]

Individstödande aktiviteter

Individstödande aktiviteter kan vara en insats eller del av en insats som är beviljad, beroende på beslutets utformning. Aktiviteterna kan användas i utredningen, vid planering av genomförandet och genomförandet av beslutad insats.

¹⁶ Som inriktar sig mot motsvarande komponenter i ICF.

¹⁷ Beteende och vanor inriktar sig mot en del av komponenten Personliga faktorer i ICF.

¹⁸ Psykisk och fysisk hälsa används här som generella begrepp.

¹⁹ Avsnittet juridiskt administrativa aktiviteter innefattar såväl juridiskt motiverade aktiviteter som processbaserade aktiviteter som behövs för att säkerställa kvalitet med mera.

Det kan handla om

- färdighetsträning
- praktiskt eller emotionellt stöd
- råd eller information
- tillhandahållande av exempelvis produkter
- hantering av utrustning eller omgivande miljö
- undervisning
- stödjande samtal
- kompensatoriskt stöd.

Individstödjande aktiviteter är det som genomförs tillsammans med individen eller kompensatoriskt åt individen för ett visst syfte. Ett exempel är *praktiskt stöd för att klä sig (SME.RB.ZZ)*. [4]

Juridiskt administrativa aktiviteter

Juridiskt administrativa aktiviteter innefattar såväl juridiskt motiverade aktiviteter som processbaserade aktiviteter som behövs för att bland annat säkerställa kvalitet. Det handlar om olika administrativa aktiviteter som personalen genomför för att säkerställa en rättssäker socialtjänst och att den enskilde får det stöd den behöver. Administrativa aktiviteter behöver dokumenteras i de olika processtegen för socialtjänsten exempelvis i samband med aktualisering och förhandsbedömning, utredning, beslut, utformning av uppdrag, planering och genomförande av insatser/uppdrag eller vid uppföljning och avslut av insatser. Ett exempel är att utforma uppdrag för utförare²⁰ (XAD.01.ZZ). [4]

Insatser i officiell statistik

I KSI finns även insatser i dagens officiella statistik kodsatta. Detta underlättar användningen i en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation, som möjliggör återanvändning av uppgifterna för detta syfte. [5]

Kodverk för aktivitetsstatus

Detta kodverk²¹, som är en del av KSI ger stöd för enhetlig strukturerad dokumentation av en aktivitets status, och kan användas för att hålla information om aktiviteter och insatser är planerade, pågående, genomförda och avslutade aktiviteter och insatser.

²⁰ Denna aktivitet finns inget uttryckligt krav på i författning, men är något som behöver göras, framför allt i de fall insatsen ska utföras av någon annan än beslutande person/nämnd.

²¹ [KSI 2024](#)

Tidigare arbeten och underlag

År 2018 gjorde Socialstyrelsen en förstudie kring möjligheterna att använda KSI med ICF i modellen IBIC.

Förstudien hade som syfte att undersöka

- kommunernas uppfattning och erfarenheter av att använda KSI tillsammans med ICF i IBIC
- hur de urval som fanns för äldre- och funktionshinderområdet i KSI kunde användas i processen.

Socialstyrelsen hade kontakt med några kommuner som då använde KSI för att höra hur de använde KSI. Detta resulterade i ett internt PM²² som grund för ställningstagande om fortsättning.

Under utvecklingen av KSI togs urval ur klassifikationen fram för de olika områdena inom socialtjänsten: dels handläggning, dels genomförandet av insatser. Det finns exempelvis ett urval från KSI framtaget för att beskriva vilka delar av klassifikationen som är för äldreomsorgen respektive funktionshinderområdet gällande handläggning och genomförandet av insatser.²³

²² ICF och KSI inom ramen för IBIC – läget dec 2018 (opublicerad).

²³ [KSI 2024](#)

Genomförande

Inledande teoretiskt arbete

Det första steget i utvecklingsarbetet, som gjordes våren 2023, var att utifrån IBIC-modellen se var och hur KSI kan användas i den individbaserade processen som individen genomgår i socialtjänsten.

Detta steg omfattade att

- identifiera vilka nivåer (detaljeringsgrad) av klassifikationen som det är relevant att använda i processens olika delar i IBIC, baserat på det sedan tidigare framtagna urvalen²⁴ ur KSI
- identifiera eventuella kodverk som kan vara aktuella i relation till KSI
- ta fram en teoretisk beskrivning för var och hur KSI kan användas i olika delar av IBIC-processen.

Arbetet utgick från den förstudie²⁵ som genomfördes på Socialstyrelsen 2018 samt tidigare framtagna urval ur KSI för de aktuella verksamhetsområdena²⁶.

Det tidigare framtagna urvalet ur KSI stämades av mot IBIC och uppdaterades så att de ICF-kategorier som används i IBIC fanns representerade i KSI-urvalet. Tillsammans med interna sakkunniga gjorde vi en granskning av det uppdaterade urvalet av KSI-aktiviteter utifrån relevanta agerandetyper²⁷ som var aktuella för varje inriktning. Arbetet fokuserade på de utredande, uppföljande och individstödande aktiviteterna i KSI. Detta arbete resulterade i ett preliminärt urval av KSI-koder för IBIC.

Ett underlag för ett kodverk för aktivitetsstatus togs också fram, med utgångspunkt från det befintliga kodverket *status aktivitet i IBIC* [2] samt det kodverk som används i nationell informationsstruktur (NI) [11] för attributet status²⁸. Vi övervägde även att ta fram kodverk för frekvens, tid på dygnet och omfattning. Det visade sig dock vara för komplext att ta fram sådana kodverk i dagsläget då dessa faktorer hanteras och beskrivs på olika sätt. Hur dessa kodverk bör vara uppbyggda är även delvis beroende av på vilken nivå insatser eller aktiviteter beskrivs. Det påverkar till exempel hur

²⁴ De tidigare urvalen avser de tidigare framtagna urvalen för handläggare äldreomsorg, utförare äldreomsorg, handläggare funktionshinderområdet och utförare funktionshinderområdet.

²⁵ ICF och KSI inom ramen för IBIC – läget dec 2018 (opublicerad).

²⁶ Se Excelfil, KSI med urval: [KSI 2024](#)

²⁷ Se avsnittet ” En aktivitet beskrivs i KSI utifrån de tre axlarna”.

²⁸ [Kodverk som används i nationell informationsstruktur - Nationell informationsstruktur \(socialstyrelsen.se\)](#)

exakt angivelsen om tid på dygnet behöver vara. Det behövs ytterligare utvecklingsarbete innan dessa kodverk utvecklas nationellt.

Slutligen tog vi fram en första version av en teoretisk beskrivning för var och hur KSI kan användas inom ramen för IBIC-processen. Den baserades på användarhandledningen i Vägledningen för IBIC [1].

Inhämtning av erfarenheter

För att kvalitetssäkra, förankra och anpassa modell och urval utifrån kommuners erfarenheter och behov tog vi kontakt med ett urval av kommuner. De som kontaktades hade i e-hälsoenkäten 2022 [20] uppgett att de använder KSI och IBIC²⁹ i såväl myndighetsutövning som utförande inom äldre- och funktionshinderomsorgen (se bilaga 1).

När det gäller att inhämta erfarenheter om användning av KSI var fokus på de individstödande aktiviteterna och hur de används genom processen. I projektet har vi inte kontaktat några privata utförare för att inhämta erfarenheter.

Förfrågan om studiebesök (se bilaga 2) skickades till 29 kommuner via registrator, riktad till

- ansvariga för IBIC
- utvecklingsledare äldre- eller funktionshinderomsorg
- socialt ansvarig samordnare
- annan person med motsvarande roll.

18 kommuner svarade, varav 7 tackade nej. I uppdraget fanns en ambition att så långt som möjligt få såväl en geografisk som storleksmässig spridning bland deltagande kommuner.

När vi kontaktade svarande kommuner visade det sig att ett par kommuner tidigare använt, men nu har slutat använda KSI. Anledningen till att de inte längre använder KSI var bland annat byte av verksamhetssystem, men även svårigheter att få till användningen på ett bra sätt. Ett par kommuner uppgav även att deras systemleverantör, trots att KSI finns i systemet, säger att de inte vill anpassa systemet ytterligare då de inte prioriterar KSI. En kommun som tackat ja till studiebesök, informerade vid den initiala kontakten för planering av studiebesöket att de inte längre använde KSI, och därför avbokades besöket.

Totalt genomförde vi fysiska studiebesök i 8 kommuner. Ytterligare 2 kommuner intervjuades per telefon eller videomöte, då de hade en begränsad

²⁹ Användningen av IBIC varierade mellan kommunerna, främst hos utförarna. Det kunde exempelvis skilja i urval och användning i den löpande dokumentationen.

erfarenhet. I samråd med Socialstyrelsen ansåg de att det inte var motiverat att genomföra ett besök på plats. De 10 kommuner som deltagit har en spridning över landet, från Simrishamn i söder till Jokkmokk i norr. Storleken på kommunerna varierar från cirka 3 000 till 23 000 invånare. Totalt deltog 64 personer vid studiebesök och intervjuer.

Roller i kommunerna som närvarade vid studiebesöken inkluderar

- socialt ansvarig samordnare (SAS)
- utvecklingsledare
- processledare för IBIC
- enhetschefer, både myndighetsutövning och utförare
- handläggare SoL och LSS
- dokumentationsombud och planerare (utförare)
- utförarpersonal inom bland annat hemtjänst, daglig verksamhet, särskilt boende (äldre), boende med särskilt stöd, boendestöd.

Besöken, intervjuerna och dialog genomfördes hos följande kommuner:

- Eksjö
- Gnesta
- Jokkmokk
- Kumla
- Salem
- Simrishamn
- Sunne
- Säfle
- Tomelilla
- Åsele.

Den teoretiska beskrivningen av hur KSI kan användas tillsammans med ICF i IBIC som vi tog fram i inledningen av arbetet använde vi som grund för att utforma frågor (se bilaga 3) inför de studiebesök och samtal vi hade med olika verksamhetsföreträdare i kommunerna för att hämta in deras erfarenheter. Frågorna handlade om hur och var de använder KSI och/eller ser att KSI skulle kunna användas, samt om deras erfarenheter av att använda KSI i IBIC. Några ytterligare frågor ställdes om hur de uppfattar nytta och utmaningar med att använda KSI samt vilket stöd som behövs för att implementera en mer nationellt enhetlig användning av KSI tillsammans med ICF inom ramen för IBIC.

I nästa kapitel redovisas resultaten av dessa besök och intervjuer.

Slutförande av en modell för hur KSI kan användas ihop med ICF inom IBIC

Utifrån kommunernas erfarenheter, synpunkter och utmaningar justerade vi förslaget på modellen för hur KSI kan användas. Modellen kompletterades med texter som beskriver nyttan, vilka ställningstaganden kommunerna kan behöva göra lokalt, vad det kan få för konsekvenser för personal och möjligheten till sammanställning av uppgifter. Därefter sammanställde vi ett förslag på urval ur KSI och användarstöd för hur ICF och KSI kan användas tillsammans inom ramen för IBIC.

Vi skickade det reviderade förslaget till modell för tillämpning av KSI inom IBIC samt en sammanställning av kommunernas erfarenheter till deltagande kommuner och till interna sakkunniga för att erbjuda återkoppling på arbetsmaterialet. Tre kommuner har återkopplat, och de anser alla att rapporten fångat in deras synpunkter, nyttor, utmaningar och har inga synpunkter eller invändningar mot förslaget till modell för hur KSI kan användas eller övriga förslag i rapporten.

Slutligen reviderade och fastställde vi det slutliga förslaget på modell och denna rapport som sammanfattar modellen, förslagen och kommunernas erfarenheter.

Kommunernas erfarenheter

I detta avsnitt ger vi en sammanfattning av deltagande kommuners erfarenheter, synpunkter och uppfattning kring användningen av KSI samt utmaningar och såväl tänkt som realiserad nytta.

Det varierar hur personalen kan dokumentera utifrån ICF och KSI i kommunens verksamhetssystem, hur de lokalt infört arbetssättet IBIC samt praktisk användning av KSI. Generellt kan sägas att de kommuner som deltagit i detta uppdrag använder KSI i utredningen för att ange inriktning på stödet eller hur man tänker att behovet kan tillgodoses (förslag på aktiviteter inför beslut). Det är färre kommuner som använder KSI i beslutet. Användningen av KSI skiljer sig mest åt hos utförare, där det varierar stort mellan såväl kommuner som verksamheter inom en kommun.

Vår uppfattning är att samtliga kommuner ser en nytta med att använda KSI, och att det tillför värdefull information i individärendet. Det ger även förutsättningar för att analysera informationen om socialtjänstens aktiviteter och insatser på gruppnivå för kvalitetsarbete och verksamhetsutveckling. Men det finns även utmaningar med införandet eller användningen. Kommunerna ser behov av ett nationellt stöd, som kan bidra till att undanröja eller minska på en del av utmaningarna.

Upplevd och tänkt nytta

En del nytta beskrivs även under avsnittet om användningen av ICF och KSI tillsammans i IBIC. Eftersom erfarenheterna av KSI är mer begränsade än av ICF³⁰ generellt är det ofta nyttan med ICF eller ICF tillsammans med KSI som man lyfter fram. I detta avsnitt fokuserar vi på upplevd och tänkt eller möjlig nytta med KSI.

Kommunerna var ganska överens om att en tillämpning av KSI ger nyttor för såväl individen som för verksamheten. Nyttan sågs av många som ganska självklar. Ofta var man vid samtalen med Socialstyrelsen mer fokuserad på hur de kunde använda KSI och vad de behövde göra för att nå fram och realisera dessa nyttor än på att beskriva vilka nyttor som avsågs.

Upplevd nytta

Några kommuner lyfte möjligheten att få en tydligare dokumentation av planerade och genomförda/inte genomförda individstödande aktiviteter med KSI. Detta var en upplevd nytta i de kommuner som har detta i sin dokumentation, och flera andra såg det som en tänkt nytta.

³⁰ Här avser det främst tillämpningen av ICF inom IBIC. Det finns även andra tillämpningar av ICF.

Handläggare i en kommun upplevde att användningen av KSI i utredningen är bra för att beskriva vilken typ av stöd som behövs. Samtidigt blev det en balansgång mellan handläggarens och utförarnas roll. En fundering de hade brottats med var hur styrande det bör vara från handläggare. De resonerade att om det är helt fritt för utförare att ändra till aktiviteter med annan agerandetyp, kanske det inte blir det stöd som individen hade tänkt, och att personalen inte jobbar på ett sätt som bidrar till den enskildes mål. Men samtidigt måste utförare kunna anpassa utifrån exempelvis individens dagsform, och om utföraren, exempelvis vid en uppföljning, ser att nuvarande stöd inte fungerar. Denna balans mellan tydlighet, styrning och flexibilitet var något som fler kommuner lyfte som viktig.

Planerare i hemtjänsten från flera kommuner ansåg att det är bra med detaljnivå i uppdragen eftersom det ger stöd för utförare att ge genomföra insatser och individstödjande aktiviteter stödjande/tränande, det finns annars risk att det blir mer kompenserande.

Flera kommuner uppgav även att det blivit tydligare vad som ska göras, och en grund för hur stödet ges – vilket även tydliggör för personal vad personen klarar själv. Personalen upplever att uppdragen och genomförandeplanerna har blivit bättre. Utförarpersonalen fick mer möjligheter att beskriva insatserna/aktiviteterna mer specifikt. De enhetliga benämningarna, det gemensamma språket, underlättar förståelsen och minskar olikheter i hur stödet utförs.

Återanvändning av uppgifter

En kommun använder uppgifter om genomförda/ej genomförda aktiviteter i hemtjänst för att exempelvis göra månadssammanställningar, och man har möjlighet att ta ut andra uppgifter utifrån frågor från exempelvis socialnämnden.

Det fanns andra exempel på att kommuner använder andra uppgifter som inte baseras på ICF och KSI för sammanställning på gruppnivå. Vanligast är s.k. produktionsmått - som antal beslut, antal brukare, antal planerade eller utförda timmar. En förklaring till att man inte använde ICF och KSI i större utsträckning var att kommunerna hade svårt att få bra sammanställningar av utdata utifrån dessa. En annan orsak kan vara att det är svårare att enkelt sammanställa uppgifter från KSI, men att det går lättare för strukturerade uppgifter som använts eller funnits i systemen en längre tid. Ytterligare skäl kan vara ovana att använda ”nya” uppgifter, det är lätt att man så att säga ”gör som tidigare”.

En kommun uppgav att de tar ut uppgifter på gruppnivå om exempelvis planerad tid (inte schablontiden som anges i uppdraget) i genomförandeplanen. De kan ta ut fler uppgifter än den planerade tiden, men ännu inte funktionstillstånd utifrån ICF. Kommunen använde olika

sammanställningar som underlag för diskussioner i verksamheterna, men mest utifrån de s.k. produktionsmått. Denna kommun hade även funderingar kring vilka uppgifter som behövs för alla ärenden över tid, och vilka som kan behöva dokumenteras under en tidsperiod för ISU³¹. Syftet var att hålla den löpande dokumentationen så enkel som möjligt i verksamheten.

Kommunernas tänkta nytta

Gemensamt för kommunerna var att de ser nytta med att få en bättre bild över verksamheten och fler uppgifter som kan bidra till att säkerställa kvalitet och utveckling. Det var dock mer eller mindre uttalat kopplat till KSI specifikt. En kommun uppger att de, även om de har börjat, vill jobba mer med ISU i framtiden. De ser nyttan med att använda uppgifterna om individstödjande aktiviteter för lokal uppföljning i stället för som nu, då man ofta antar att man vet hur det ser ut, utan att ha tittat på data. Även nyttan för det systematiska kvalitetsarbetet lyftes fram.

En tänkt nytta som framfördes av flera kommuner var hur de individstödjande aktiviteterna med de olika agerandetyperna kan bidra till diskussionen i verksamheter, både hos handläggare och utförare. Det gäller bland annat hur stödet ges, och vilka individstödjande aktiviteter i KSI som passar för olika behov. Detta är något som utvecklingsledare ser som en viktig del, men som också kan komma att kräva mer av personalen, både kompetensmässigt och i form av resurser, både för diskussionerna och för att genomföra stödet på ett annat sätt än i dag.

Några kommuner har mer övergripande beslut. De uppger att användningen av KSI har förbättrat kontakten mellan handläggare och utförare. Delvis beror det på hur de lokala rutinerna och ledningssystemen är utformade – och därmed vilka mandat exempelvis utförare har och hur samverkan mellan handläggare och utförare ska ske. Eftersom beslutet är övergripande är det vanligt att det tydliggörs i uppdraget från handläggarna vilka aktiviteter den beviljade insatsen innehåller. Det kan i andra fall vara så att handläggare kan se mer detaljerat hur insatsen har brutits ned av utföraren i individstödjande aktiviteter i genomförandeplanen.

³¹ Personuppgifter får bara behandlas om det är nödvändigt för att arbetsuppgifter ska kunna utföras (6 § SoLPuL). Det är alltså inte ok att dokumentera personuppgifter enbart för verksamhetsuppföljning utan att på förhand ha gjort en bedömning av huruvida uppgifterna är nödvändiga för uppföljning av kvalitet i det avseende som verksamheten har tänkt. För mer information se: [Juridiska förutsättningar för ISU](#)

Utmaningar

I beskrivningen av hur KSI används i olika delar av processen har några utmaningar nämnts. Här lyfter vi några mer generella utmaningar och svårigheter som kommuner har angett.

Utbildning, införande och användning

En gemensam utmaning är att förstå och kunna beskriva nyttan med KSI (och ICF/IBIC). Det gäller på verksamhetsnivå för ledningen, men även för personalen och då framför allt på utförarsidan. En sådan förståelse bidrar till att skapa en acceptans hos personalen för dokumentationen, vilket många kommuner uppgav är svårt att få till. I en kommun uttryckte en chef det som att ”det är viktigt att göra det enkelt att göra rätt, både i stödet till den enskilde och i dokumentationen”. Med det avsågs att utformningen av dokumentationsstöd, både vad gäller sökord, strukturerad dokumentation och teknik, behöver göra det enklare att dokumentera, och att säkerställa att individen får det stöd hen behöver.

Språket i både ICF och KSI upplevs ibland som krångligt och svårt att ta till sig. Hos utförare kan det vara en utmaning att veta vad som behöver dokumenteras kring de individstödande aktiviteterna. Detta blir ännu svårare för de som har svenska som andraspråk. Här har flera kommuner, framför allt chefer för utförare, uppgett att fasta svarsalternativ med kodverk eller färdiga frastexter skulle underlätta.

En utmaning som flera kommuner lyfte fram var att behövs ganska mycket utbildning och kompetens hos personalen för att enhetligt kunna använda och genomföra de individstödande aktiviteterna utifrån agerandetyp. Det handlade om att förstå de olika agerandetyperna, ha arbetssätt och metoder för dem och ha tid att genomföra stödet på det avsedda sättet. Endast i någon kommun hade man fört en diskussion om vad de olika agerandetyperna kunde innebära, och det var svårt att upprätthålla samsynen och kunskapen över tid – bland annat på grund av personalomsättning, vikarier och språksvårigheter.

Användning av såväl ICF som KSI i utredning, uppdrag och genomförande kan upplevas som att det blir mer styrt, vilket kan upplevas både som positivt och negativt. Kommunerna lyfte vikten av ett uttalat handlingsuttryck för utföraren – utifrån individens föränderliga behov.

Flera uppgav att man inte upplever att man blir färdig med införandet av KSI, för man får kontinuerligt lära upp ny personal och det känns då som att man börjar om hela tiden. Man efterfrågar information om hur ICF och KSI hanteras i utbildning, både på högskole- och gymnasienivå samt hur man införlivar det i yrkesresan – inom funktionshinderområdet och för äldreomsorgen. Flera anser att det är viktigt att personal har kunskaper om

de nationella klassifikationerna som ger ett enhetligt fackspråk och som används i dokumentationen.

Flera kommuner uppgav att en utmaning är hur man bör hantera de individstödjande aktiviteterna utifrån de olika agerandetyperna när behovet av stöd varierar över tid eller med individens dagsform. Det handlar om hur man kan synliggöra det i utredning, uppdrag och genomförandeplan samt vid löpande dokumentation i genomförandet. En kommun har valt att ange en specificerad agerandetyper i fritext hos utföraren för att kunna beskriva mer detaljerat och ändra över tid hur stödet utförs.

En nyckel till att kunna använda ICF/IBIC och KSI ändamålsenligt är enligt flera enhetschefer att ha kunskap om hur man leder en verksamhet och stöttar personal som arbetar enligt IBIC och KSI. Hela organisationen behöver bära förändringsarbetet. Utförarsidan är den del av organisationen där de största utmaningarna att förändra arbetssätt och få det hållbart över tid finns, bland annat utifrån antal personal, kompetensnivå, arbetsmiljö. Det finns exempel på kommuner som har använt KSI, men som exempelvis i samband med byte av system valt att pausa eller avbryta användningen.

En kommun angav att de upplever att det kan finnas en generell problematik med strukturerad dokumentation i praktiken. De menade att det kan bli mycket information och att mycket av dokumentationen kan ske mekaniskt utan att personal reflekterar över vad som görs och vad som behöver dokumenteras.

Tekniska utmaningar

En svårighet som togs upp av flera kommuner var att kommunerna endast kan ange en individstödjande aktivitet per inriktning (dvs. ICF-kategori) i verksamhetssystemet. I vissa ärenden kan det vara aktuellt att ange flera individstödjande aktiviteter för att tillgodose individens behov. Ett exempel på detta kan vara bereda måltider³². För olika måltider kan det vara aktuellt med olika former av stöd. Det kan vara så att det vid morgon- och kvällsmål handlar om praktiskt stöd, medan stödet vid huvudmåltiden mitt på dagen ges kompenserande (exempelvis att värma en matlåda). I vissa system går det att ange båda dessa aktiviteter, i andra är det begränsat till en aktivitet per inriktning. Det går i de senare fallen inte att synliggöra båda sätten att ge stöd.

En annan utmaning var hur man säkerställer att såväl handläggare som utförare har aktuella KSI-aktiviteter i dokumentationen om individen. Risk finns att det finns två (eller fler) olika versioner: i uppdrag hos handläggaren, hos utföraren i planeringen och vad som faktiskt genomförs.

³² Inriktning mot d630 Att bereda måltider i ICF.

En svårighet som lyftes var kopplingen till andra system av insatser och aktiviteter, som avgiftssystem, resursfördelningssystem och i vissa fall planerings- och dokumentationssystem hos utförare. Vanligast är kopplingar mot beslut eller beskrivna insatser/aktiviteter i uppdrag. Ofta har dessa kopplingar skapats med lokala insatsbenämningar och kommunerna uppgav att det kan vara ett ganska omfattande arbete att göra om alla dessa kopplingar utifrån KSI.

Det finns även andra utmaningar med systemen. De är inte alltid byggda så att de automatiskt hanterar vissa bakgrundsdata, utan användaren behöver manuellt lägga in sådant som systemet själv skulle kunna hålla reda på. Flera kommuner uppgav att det finns hinder i systemen att återanvända uppgifter i individärenden. Det innebär att en del uppgifter behöver dokumenteras på nytt i processen för individen, eller att det kan gå åt tid till att leta rätt på information från tidigare delar av processen.

Några kommuner återanvänder tidigare dokumenterade uppgifter vid genomförandeplanering och uppföljning.³³ Det handlar då oftast om uppgifter från uppdraget. Även den dokumentation som skapas vid uppföljning används för att göra en ny genomförandeplan. Några kommuner upplevde att det kan ha sina egna utmaningar att säkerställa att det är den senaste uppgiften som används. En utmaning var att utförare inte kunde ändra uppgifterna från uppdraget. Det var uppgifter som automatiskt lades in i genomförandeplanen. En kommun tryckte på vikten av att följa upp och kontrollera om det blev som det var tänkt. Och här var uppgifter utifrån KSI en viktig pusselbit.

En annan teknisk utmaning, som ofta lyftes, var möjligheterna att sammanställa uppgifter. Detta beskrivs i nästa avsnitt.

Återanvändning av dokumenterade uppgifter

Flera av kommunerna angav svårigheter med att få ut uppgifter utifrån IBIC/ICF och KSI från systemet för sammanställningar, verksamhetsuppföljning och individbaserad systematisk uppföljning [9]. Svårigheterna handlar om att veta vilka uppgifter man kan få ut, att få ut dessa uppgifter från systemet samt om hur man lokalt kan använda dem. De vanligaste uppgifterna som tas ut och används handlar om olika så kallade produktionsmått, som antal brukare, antal genomförda hemtjänsttimmar eller dylikt.

Flertalet kommuner uppgav att de inte har tillräckligt med dokumentation från uppföljningar för att kunna jämföra beskrivna behov, mål och aktiviteter mot resultat för individen. Flera uppgav att man inte arbetat systematiskt med att utveckla verksamhetsuppföljning och

³³ Återanvändningen avser här främst uppgifter utifrån ICF (IBIC).

sammanställningar på gruppnivå med data från ICF/IBIC och KSI. Orsakerna till detta varierar, men kan till exempel handla om resurser, tekniska möjligheter och prioriteringar.

Var och hur KSI används i olika delar av IBIC-processen

De kommuner vi besökt har haft tre olika verksamhetssystem. Alla dessa har stöd för användning av KSI, dock skiljer det sig åt mellan de olika systemen hur och var KSI kan användas i processen.

Vi fokuserade i våra studiebesök på användningen av de individstödjande aktiviteterna. När det gäller de juridiskt administrativa och utredande aktiviteterna (som också kan användas som uppföljande) används de i processen. Dessa påverkar inte beslut och stöd till individen på samma sätt som de individstödjande aktiviteterna. Däremot kommer vi i det kunskapsunderlag som tas fram även ge förslag på hur de utredande, administrativa och uppföljande aktiviteterna kan användas i olika delar av processen för att strukturerat kunna dokumentera vilka aktiviteter som planeras eller genomförs.

Processteg – Utreda

Första gången de individstödjande aktiviteterna i KSI används i processen är när handläggaren har ett bedömt och avsett funktionstillstånd³⁴ för en kategori i ICF och bedömer hur individens behov kan tillgodoses. Här anges oftast både inriktningen på stödet enligt IBIC (dvs. stödjande/tränande respektive kompensatoriskt) och förslag på en individstödjande aktivitet med KSI. Detta innebär en dubbeldokumentation – det är tillräckligt att ange antingen eller, inte både och. Det skiljer mellan kommunerna vilket urval och på vilken detaljeringsgrad KSI används. Delvis beror detta på skillnader i hur verksamhetssystemet är uppbyggt.

Några kommuner vi besökt använder genomgående den ospecificerade individstödjande agerandetyper ”stöd att ...” medan andra kommuner använder individstödjande aktiviteter med alla agerandetyper, till exempel

- stöd i att kommunicera genom att skriva meddelanden (ospecificerad agerandetyper)
- praktiskt stöd i att skriva meddelanden (agerandetyper praktiskt stödjande).

De som använder KSI-aktiviteter med den ospecificerade agerandetyper anger att det beror på att agerandetyper kan ändras, varierar eller blir för

³⁴ Se användarhandledningen i Vägledningen för IBIC, [Individens behov i centrum – Ett stöd för att använda ICF och strukturerad dokumentation för personer som behöver stöd i sin dagliga livsföring](#)

detaljerat, alternativt att man anser det vara upp till utföraren att bestämma på vilket sätt stödet ges. En annan anledning som en kommun angav var att utförarna inte alltid förstår skillnaden mellan aktiviteter med olika agerandetyper.

De som anger att de använder KSI-aktiviteter med de specificerade agerandetyperna anger oftast att det ger en inriktning på vilken typ av stöd individen angett och/eller handläggaren bedömt som det lämpligaste sättet att ge stödet. De flesta handläggare anser att förslaget på individstödande aktiviteter ska ses som ett stöd för utföraren att planera genomförandet, men att stödet (de individstödande aktiviteterna) kommer behöva anpassas till individens situation och förändring av funktioner över tid och utifrån dagsform.

I flera fall förekommer i systemen ett stort urval av individstödande aktiviteter och insatser som inte alltid är relevanta för den ICF-kategori som KSI-aktiviteten riktas mot. I systemet finns oftast alla individstödande aktiviteter (och även vissa generella insatser som exempelvis matdistribution och trygghetslarm) med som valbara. Systemen skulle enligt dessa kommuner kunna utvecklas för att bättre avgränsa till relevanta aktiviteter eller insatser för den aktuella ICF-kategorin (i livsområden).

Flera system saknar även möjlighet att ange mer än en individstödande aktivitet för den aktuella ICF-kategorin i den dagliga livsföringen som avses. Ett exempel är kategorin ”*göra i ordning sovplats*”, där man vill kunna skilja på praktiskt stöd för så kallad daglig bäddning och kompensatoriskt stöd när det gäller så kallad renbäddning, då man byter lakan.

Det finns handläggare som tycker att det blir tydligare med KSI, och en röd tråd även för de individstödande aktiviteterna, medan andra tycker att det blir krångligare och mer detaljerat. I en kommun uppgav handläggare att agerandetyper i KSI-aktiviteten var ett stöd för att beskriva och tydliggöra för utföraren vad handläggaren och individen tänkt tillsammans kring ”hur stödet kan tillgodoses”.

Det finns olika uppfattningar om tidsåtgång och hur administrativa krav förändrats när man börjat använda KSI i utredningen. Många ser att utredningarna och beställningen blir tydligare, men det finns även uppfattningar om ökad administration och tidsåtgång.

Processteg – Besluta

Oavsett om KSI används eller inte, finns det stora skillnader mellan kommuner hur detaljerade beslut som fattas, och det varierar även mellan olika områden. I vissa kommuner fattas två beslut vid flytt till särskilt

boende: ett om särskilt boende och ett om hemtjänst på särskilt boende. Vi³⁵ uppfattade att det genomgående är så att dessa hemtjänstbeslut inte ändras vid ändrade behov, utan de är ofta generellt utformade. Även skillnader i detaljeringsgrad förekom inom hemtjänst och socialpsykiatri. Beslut om boendestöd enligt SoL tycks var mindre detaljerat än beslut om hemtjänst, men det motsatta förekom också.

Om och hur KSI användes i beslut om insats skilde sig mellan kommuner. Delvis berodde det på verksamhetssystemet om KSI användes med koder i dokumentationen eller endast som KSI-anpassade formuleringar³⁶ i beslutet. Men det berodde även på hur beslutet utformades. Vissa angav ramar för exempelvis hemtjänst, och då angavs inte några specifika insatser eller aktiviteter utöver hemtjänst. Andra kommuner angav ganska detaljerat vilka insatser eller aktiviteter³⁷ som ingick, och som den enskilde hade rätt till. Ibland angavs även omfattning i beslutet. Dock kunde vi inte se att man i någon kommun hade individstödande aktiviteter med preciserade agerandetyper med i beslutet om insats.

I samband med myndighetsbeslutet om insats, oavsett detaljeringsgrad, angav kommunerna ofta vilka aktiviteter³⁸ som ingick, med schablontider eller andra uppgifter som senare användes i olika system och i uppdraget till utföraren. I vissa fall kunde uppgifter från föregående processteg (förslag på insatser/aktiviteter för beslut) återanvändas, men inte i alla system.

Verksamhetssystemet har ofta byggt in delar av de uppgifter som behövs efter beslut för att utforma uppdrag i besluts-”modulen”. Detta gör att det för användare kan vara svårt att hålla isär vad som är myndighetsbeslutet och vad som är uppgifter som dokumenteras för utformningen av uppdraget. I flera kommuner är den dokumentation av aktiviteter eller insatser som sker i beslutet eller i samband med beslutet kopplad till exempelvis resursfördelningssystem eller avgiftssystem. I de fall de uppgifter som återanvänds är kopplade till själva beslutet kan det innebära att nya beslut kan behöva fattas när individen och utföraren behöver andra resurser eller typer av stöd.

Ibland uppfattade vi att det var oklart om det var myndighetsbeslutet enligt KSI som kommuner beskrev. Eller om det var i utforma uppdraget som man dokumenterade med KSI, och beslutet gjordes i fritext på en mer övergripande nivå eller med lokala insatsbenämningar. En del kommuner uppfattade att beslutet ”läser” KSI-aktiviteterna och att ett nytt beslut behövs

³⁵ Socialstyrelsens personal som deltog i studiebesöken.

³⁶ Det handlade i ett system om att man kunde ange samma agerandetyper som aktiviteter i KSI har, men agerandetyper kopplades till ICF-kategorin, och KSI-aktiviteter med koder användes inte i systemet.

³⁷ Med aktiviteter avses här antingen individstödande aktiviteter utifrån KSI eller lokala insatsbenämningar som detaljerade beslutet.

³⁸ Med aktiviteter avses här antingen individstödande aktiviteter utifrån KSI eller lokala insatsbenämningar som detaljerade uppdraget utifrån beslutet om insats.

om man vill byta KSI-aktivitet även om aktiviteten inte ingår i beslutsmeningen som avser myndighetsbeslutet om insatser/bistånd till den enskilde.

Processteg – Utforma uppdrag

I flertalet av kommunerna följer de föreslagna eller beviljade aktiviteterna med över till utföraren i uppdraget. Det varierar varifrån uppgifterna om aktiviteter hämtas. Det kan vara från utredningen (förslag på individstödande aktiviteter) eller ha dokumenterats i samband med beslutet alternativt vid utformandet av uppdrag. Detaljerade uppdrag är vanligast för hemtjänst och boendestöd och minst vanligt för daglig verksamhet och särskilda boenden inom både SoL och LSS. I de flesta kommuner återanvänds i uppdraget tidigare dokumenterade uppgifter om KSI-aktiviteter eller insatser. Se även under processteget *Besluta* ovan.

Under besöken framkom flera olika uppfattningar, både bland handläggare och utförare i olika kommuner, om hur styrande de aktiviteter som förs över i uppdraget uppfattas eller borde uppfattas. Vissa anser att det underlättar för utföraren att få KSI-aktiviteterna med agerandetyp, andra anser att det ”låser” utföraren till ett visst sätt att arbeta. I en kommun fick utförarna över KSI-aktiviteter med specificerade agerandetyper, men ansåg antingen att det var för detaljerat från handläggarna och var osäkra på handlingsutrymmet, eller läste inte annat än själva insatsen.

Det varierar hur systemen hanterar och tillåter att KSI-aktiviteter kan ändras av utföraren. I vissa går det att ändra, i andra är det låst och handläggaren behöver kontaktas och utforma ett nytt uppdrag. I vissa fall behöver handläggaren då även göra en ny utredning och fatta ett nytt beslut, då systemet inte tillåter att ett nytt uppdrag utformas utifrån ett befintligt gällande beslut.

En fråga som kom upp var hur utförare kan återkoppla till handläggaren på ett enkelt sätt om att utföraren har ändrat en KSI-aktivitet till en annan KSI-aktivitet med annan agerandetyp, så att det kan följa med och ändras i nästa utredning och beslut eller uppdrag från handläggaren. Detta för att undvika att det hos olika roller förekommer inaktuella eller dubbla KSI-koder.

Processteg – Genomföra uppdrag

Planera genomförande

Som nämnts i förra avsnittet kan utförare i vissa kommuner ändra KSI-aktivitet när de tar fram eller justerar genomförandeplan, medan andra behöver återkoppla till handläggare för att få ett nytt uppdrag. Det finns andra kommuner som kan ta bort, men inte lägga till i genomförandeplanen.

Vissa har full möjlighet att hos utföraren dokumentera och ändra aktiviteter utifrån ändrade behov av stöd utan att återkoppla till handläggare.

Utförare tycker ofta att uppdraget blir tydligare med beskrivningarna om behov och mål utifrån ICF och individstödjande aktiviteter utifrån KSI. Uppgifterna från beställningen kommer inte alltid in i genomförandeplanen³⁹ utan behöver i många kommuner överföras manuellt. Någon kommun uppger att den text som anger vad som ska utföras blir lite av en upprepning från KSI med ganska generella texter som ”hjälp att tillreda middagen”.

I flera kommuner skiljer det sig mellan olika insatstyper hur detaljerat individstödjande aktiviteter beskrivs i genomförandeplanen. Vanligast är det för hemtjänst och boendestöd att individstödjande aktiviteter används i genomförandeplanen som planerade aktiviteter. I flertalet kommuner görs inga genomförandeplaner med planerade aktiviteter med tidpunkter i särskilda boenden, och där används inte KSI i samma omfattning. Där utgår planeringen oftast från beskrivningen utifrån ICF.

En kommun har beskrivit planeringen på särskilda boenden som att det inte finns möjlighet att dela upp på när insatsen/insatserna ska utföras. Genomförandeplanen skrivs ut och ligger till grund för planeringen för den enskilde, dvs. de individstödjande aktiviteterna kan inte kopplas till besök på samma sätt som för hemtjänst.

Det skiljer mellan kommuner hur detaljerat utförare vill beskriva eller beskriver de individstödjande aktiviteterna. En kommun uppger att boendestöd har viljan och kunskaperna att själva utforma vad och hur man vill arbeta, medan utförarna i hemtjänsten (och i flera kommuner på särskilda boenden) inte själva gör den typen av bedömningar av vilket stöd individen har behov av. Där utgår man mer från insatsen och ”gör som man brukar”.

Flera kommuner som använder KSI-aktiviteter med specificerade agerandetyperna eller bara ospecificerad agerandetyp⁴⁰ uppger att användningen av KSI med de olika agerandetyperna ställer nya krav på kompetens och diskussion i utförargrupper om vad de olika agerandetyperna innebär. En person uttrycker att det är ”utvecklande men krävande”. Vissa har utifrån det valt att inte använda agerandetyper, andra använder dem men har inte alltid haft en samsyn kring vad de innebär. Enstaka har haft diskussionen och försökt få en samsyn men uppger att det är en utmaning.

Vissa kommuner använder även KSI-aktiviteter i planeringssystemet för att beskriva vilka individstödjande aktiviteter som utförs när under dygnet och

³⁹ Här avses genomförandeplan enligt AR efter 6 kap. 2 § SOSFS 2014:5.

⁴⁰ Med det menas att man endast anger ”stöd att ...” och inte preciserar exempelvis praktiskt stöd, emotionellt stöd eller kompenserande stöd.

vid varje besök (inom exempelvis hemtjänst). Dessa kan då, i förekommande fall, även överföras till dokumentationssystem i mobiltelefon för löpande dokumentation. Det upplevs som positivt att få över informationen i mobilen.

På särskilda boenden enligt både SoL och LSS är det ovanligt att man har ett integrerat system för genomförandeplanering, dvs. utförarna planerar inte individstödande aktiviteter med KSI som i exempelvis hemtjänst eller boendestöd. Vanligt är att det finns en beskrivning av personens behov och att personalen gör en grov dagsplanering gemensamt för samtliga boende.

Det finns även kommuner där hemtjänsten inte har en genomförandeplan som utgår från IBIC, men där övriga verksamheter inom omsorgen använder ICF och KSI i varierande grad i sin genomförandeplan.

Det fanns chefer för utförarna och utvecklingsledare som uttryckte att de ser ett värde i att använda KSI. Värdet handlar dels om att kunna tydliggöra på vilket sätt utförarna dokumenterar planerade aktiviteter i planen (och kanske minska på beskrivningstexter), dels om att kunna arbeta med den löpande dokumentationen i genomförandet.

Löpande dokumentation i genomförandet

Några kommuner som använder mobil dokumentation, främst inom hemtjänst, uppger att de använder KSI för dokumentation av genomförda/ej genomförda individstödande aktiviteter. Vissa kommuner kan ange vad som genomförts eller inte genomförts som planerat för delaktiviteterna och inte bara övergripande för ett besök. Någon kommun har vid ej genomförd aktivitet även möjlighet att ange om det beror på individen eller på utföraren. En kommun har endast möjlighet att avboka hela besök i mobilen.

När det gäller uppgifter om utförda och inte utförda aktiviteter uppger flera chefer för utförare att det finns ett behov av att de själva ska kunna sammanställa dessa på ett enkelt sätt, för att ha en bättre koll på sin verksamhet. Ett skäl är att kunna bedöma och hantera arbetsbelastning och fördelning. En kommun uppger att de i realtid kan följa utförda insatser (i de verksamheter som har strukturerad dokumentation av dessa). Där finns även möjlighet att sammanställa verkställd, planerad och utförd tid per brukare.

Processteg – Följa upp

Vad vi har kunnat se är det ingen av de i studiebesöken deltagande kommunerna som systematiskt följer upp insatser och dokumenterar detta, eller följer upp individärenden med både ICF och KSI som grund.

Uppföljning hos utförare

En kommun uppger att man följer upp genomförandeplanerna, men det blir ingen egen dokumentation av uppföljningen utöver en uppdaterad genomförandeplan. I vissa kommuner är det också så att den nya genomförandeplanen ersätter den tidigare, vilket gör det svårt att ha en historik över hur genomförandeplanen förändras över tid. Andra uppger att den tidigare versionen av såväl uppföljning som genomförandeplan sparas men återanvänds i nya versionen av genomförandeplanen, och man gör de ändringar som behövs, vilket minskar dubbeldokumentation.

Uppföljning hos handläggare

Precis som hos utförarna har de kommuner som följer upp individärenden och använder uppföljningsmodul svårt att återanvända uppgifter från uppföljningen i exempelvis ny utredning, eller i förekommande fall nytt uppdrag.

Flera kommuner uppger att man inte kan göra nya uppdrag utan nytt beslut. Det innebär en ökad administration i de fall förändrade behov eller nya individstödande aktiviteter ryms inom det beslut om insats som gäller.

I en kommun görs årliga uppföljningar, främst av ej tidsbegränsade beslut. Det innebär även att den beslutande nämnden har sämre förutsättningar att följa vilka effekter för individen som olika individstödande aktiviteter har. För tidsbegränsade beslut är det vanligast att det går direkt till ny prövning, och då görs ingen uppföljning. Någon kommun gör i samband med ny prövning en form av uppföljning, som de uttrycker det, men utan att dokumentera uppföljningen.

Vilket urval ur KSI som används

När det gäller urvalet är det skillnad mellan kommuner och verksamheter hur stort urval som används. Urvalet visade sig innehålla antingen KSI-aktiviteter med ospecificerad agerandetyp eller KSI-aktiviteter med samtliga agerandetyper, i något fall oavsett om agerandetypen fanns för den aktuella inriktningen i KSI eller inte. I båda fallen användes KSI-aktiviteter med inriktning mot motsvarande ICF-kategorier⁴¹. Dessa urval används i utredningen och hos utföraren.

När det gäller beslut om insats är det få som använder KSI. Om KSI används i beslut om insats är det med inriktning på livsområdesnivå eller på kategorinivå med obestämd agerandetyp eller ännu mer övergripande, som

⁴¹ Se tidigare avsnitt ”En aktivitet beskrivs i KSI utifrån de tre axlarna”.

rambeslut utan inriktning exempelvis i form av tid för hemtjänst eller beslut om särskilt boende.⁴²

Vanligt är att systemen visar samtliga KSI-aktiviteter med alla agerandetyper för aktuell inriktning oavsett om de är relevanta för den aktuella kategorin eller inte. De flesta system visar även andra typer av insatser, exempelvis trygghetslarm och matdistribution, även om de inte är relevanta för aktuell kategori. Det gör att urvalen och valmöjligheterna är mer omfattande än de behöver vara, vilket gör det mer komplicerat att välja relevant KSI-aktivitet.

Information som kan behöva dokumenteras om KSI-aktiviteter

Information om KSI-aktiviteter som dokumenteras handlar till exempel om:

- vilken enhet som utför (i förekommande fall även vem)
- periodicitet (som vilken veckodag, jämn eller ojämn vecka)
- när på dygnet
- omfattning i tid (exempelvis per aktivitet, per besök, per vecka)
- detaljer om hur aktiviteten är tänkt att utföras
- frekvens
- status på aktivitet (som planerad, utförd/ej utförd).

För en del av dessa uppgifter finns lokala kodverk. Personalen uppger att det kan vara svårt att ha en gemensam uppfattning om vad de olika möjliga svarsalternativen innefattar för vissa av uppgifterna ovan. Ett exempel är *när på dygnet*, där man kan ange exempelvis morgon, förmiddag, mitt på dagen, men där uppfattningen om vilka tider det avser kan skilja mellan olika personer.

När det gäller uppgifter om hur aktiviteten är tänkt att utföras uppger flera kommuner att det behöver hållas kortfattat och enkelt, med vanliga ord, då det finns många i personalen som inte har svenska som modersmål.

Användningen av ICF och KSI tillsammans i IBIC

Kommuner uppger att användning av både ICF [8] och KSI [4] i dokumentation genom hela processen skulle bidra till mer enhetlig och likvärdig dokumentation och minska godtycklighet. De uppger även att

⁴² När det gäller vissa av dessa övergripande beslut används samma nivå som i nationell statistik, som exempelvis boende, dagverksamhet, och för insatser enligt LSS är insatserna fördefinierade.

dokumentationen, framför allt hos handläggarna, har blivit tydligare och i flera fall mer grundlig med ICF och KSI tillsammans. Det har också blivit mer lika mellan olika handläggare.

Handläggare och chefer för handläggare uppger att det underlättar för handläggarna att använda strukturen i ICF⁴³ [1-3]) och KSI. Det upplevs som tydligare vilken information som behövs, och strukturen fungerar som en guide för nya handläggare där de kan se vad som skrivs var.

Även utförare uppger att den löpande dokumentationen har blivit bättre och mer fokuserad på det som har betydelse för genomförandet av insatserna, tack vare stöd från genomförandeplanen utifrån livsområden och KSI-aktiviteter och motsvarande sökord i journalen. På vissa håll har det blivit mindre ”tyckande”, på andra håll har dokumentation ökat från en bristfällig nivå, som en enhetschef uttryckte det. Det handlade där om att personalen både dokumenterade mer och att dokumentationen var mer relevant utifrån uppdrag och föreskrifter.

En kommun lyfter att det vore bra att kunna återanvända uppgifterna, både utifrån ICF (inom IBIC) och KSI, i individärendena. Detta för att kunna följa hur behov och stöd förändras över tid. Chefer lyfter även att dokumentationen borde ge underlag att sammanställa uppgifter för att exempelvis kunna se vilka kompetensbehov som finns utifrån bland annat brukares behov, mål och vilket stöd som ges. Men även för att få en överblick över verksamheten, som förändringar i arbetsbelastning över tid eller hur väl verksamheten svarar mot de behov som brukare har och de mål som satts för brukare.

Kommuner uppger att det är viktigt att personalen i kommunerna beskriver och dokumenterar på samma sätt så att det kan användas för uttag av data exempelvis för indikatorer.

En kommun framför att det är viktigt att man först infört IBIC och att det arbetssättet och språket har satt sig innan man börjar med KSI. På så sätt blir det lättare att förstå hur KSI ska användas. En annan kommun säger att det är viktigt att bestämma vilka uppgifter man (på regelbunden bas) vill kunna hämta ut för att kunna bestämma vad som behöver dokumenteras entydigt och strukturerat.

Flera kommuner kunde se att användningen av ICF (inom IBIC) och även KSI över längre tid hade bidragit till en kvalitetsförbättring, både i dokumentationen och i stödet till individen. Trots alla de utmaningar de har och har haft anser de att förändringsarbetet bidragit till en utveckling av kommunens äldre- och funktionshinderomsorg.

⁴³ Vanligtvis inom ramen för IBIC.

Många ser att ICF (inom IBIC) och KSI ger förutsättningar för kvalitets- och utvecklingsarbete på olika nivåer, men få anser att man kommit till den punkt där man kan realisera dessa nyttor fullt ut.

Synpunkter om stöd för användning

Ett par kommuner efterfrågar frågeformulär som stöd för utredningen, motsvarande de som finns för barn i BBIC. Socialstyrelsen uppfattar att det då handlar om exempelvis de konsultationsstöd som finns för BBIC⁴⁴.

Några kommuner lyfte även värdet av att kunna använda sig av färdiga frastexter. Fraser skulle kunna utformas från koder i ICF eller KSI alternativt informationsmängder i IBIC [2] för att i användargränssnittet få ett enklare språk. Det skulle även underlätta och effektivisera dokumentationen enligt flera chefer och personal hos utförare. Exempel kan vara ”bedömt funktionstillstånd: att städa bostaden, måttlig begränsning” som skulle kunna bli frastext typ ”NN har enligt handläggaren en måttlig svårighet att städa sin bostad”.

Flera av kommunerna anger att det finns behov av utbildning för utförare och handläggare. Man vill gärna att utbildningen är uppdelad i små korta avsnitt så att personal kan göra en liten bit i taget. För att få en samsyn kring ICF och KSI behövs lokalt löpande diskussioner i verksamheterna för att utveckla och vidmakthålla en samsyn kring olika begrepp och vad de innebär i praktiken. Detta kan dock vara svårt att få till stånd på grund av personalbrist och ansträngd ekonomi i kommunerna.

⁴⁴ [Material för Barns behov i centrum - Socialstyrelsen](#)

Analys

Analysen baseras på de studiebesök och intervjuer som vi genomfört under 2023, men i förekommande fall har vi även tagit med uppgifter från den förstudie som gjordes 2018 och från en genomgång av frågor om KSI som inkommit till Socialstyrelsen.

Många kommuner kan se att det finns potentiella fördelar och nyttor med användning av både KSI [4] och ICF [8], främst för individen och för verksamheten. Men det tar tid att implementera, och personalen är ibland osäker på om uthålligheten finns i organisationen.

KSI tydliggör och gör det möjligt att i utredning, uppdrag och genomförandeplan sammanställa vilken typ av insatser och aktiviteter som är aktuellt utifrån individens behov. Det gör det också enklare att följa vad som i praktiken genomförs eller inte av det planerade stödet. Tillsammans med ICF [8] ger KSI möjlighet till lokal kunskapsutveckling, kvalitetsarbete och förutsättningar för en mer evidensbaserad praktik. Vi kan få mer kunskap om vilka insatser och individstödande aktiviteter som bidrar till att omsorgens brukare får ett så bra liv som möjligt utifrån sina förutsättningar.

Fördelar för individen handlar om att få rätt stöd vid rätt tid, och att stödet är behovsinriktat. Det kan vara lättare att prata med hen om stödet med hjälp av KSI, men det kräver att handläggare och utförare har en gemensam bild av vad de olika aktiviteterna innebär. Nackdelen är att det kan riskera att bli för detaljerat i exempelvis beslut och uppdrag.

Kommunerna har haft utmaningar med att få till implementeringen och en effektiv användning av KSI lokalt. En orsak är att det saknas nationellt användarstöd vilket innebär att systemleverantörer hanterar stöd för användning av KSI på olika sätt, och att systemets utformning inte alltid bidrar till en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation. En annan orsak är att det, likaväl som implementering och tillämpning av IBIC [1], tar tid och resurser i en komplex, fragmenterad och omfattande verksamhet som socialtjänstens äldre- och funktionshinderomsorg. [21]

För handläggarna är en av utmaningarna att lära sig de nya benämningarna och vad de innebär, och när de ska välja den ena eller andra KSI-aktiviteten. Ett par kommuner uppger att de lägger mer fokus på det som fungerar hos individen än tidigare, då mycket av utredningsarbetet och dokumentationen handlade om det personen inte klarade av. Några kommuner upplever att användningen av ICF och KSI innebar minska nyansökningar. Vissa anger att KSI inte innebär mer administration gällande omprövningar⁴⁵. Handläggare har upplevt att en risk med att använda KSI är att man går in

⁴⁵ Här avses i de flesta fall inte omprövning så som det definieras i regelverk utan omprövning i betydelsen att man gör en ny prövning av behoven innan det tidigare beslutet slutat gälla.

för detaljerat i hur stödet är tänkt att ges, men samtidigt upplever man att det blir tydligare hur stödet ska utformas med användningen av KSI.

Utförarna tycker generellt att beställningen och uppdraget blir tydligare när ICF och KSI används. Det blir en fingervisning om hur stödet ska ges, och underlättar, till exempel när man ska skapa en genomförandeplan. Det kan finnas osäkerhet om vad de olika agerandetyperna innebär, men det har lett till eller kan bidra till diskussioner om arbetssätt och synsätt i arbetsgrupperna som upplevs som utvecklande. En annan utmaning är att avgöra och tydliggöra för utförare hur styrande KSI-aktiviteterna i uppdraget är eller borde vara och vilket mandat som utförare har att ändra KSI-aktivitet utifrån agerandetyp och när återkoppling till handläggare som behövs vid förändringar.

För verksamheten är en av de största nyttorna med att använda ICF och KSI att det ger en bättre samverkan eftersom det minskar begreppsförvirring mellan enheter inom kommuner, men även mellan kommuner. Kommunerna ser på sikt ett värde av att kunna kombinera uppgifter från KSI och ICF, till exempel för att se vilka insatser eller individstödande aktiviteter som har effekt. Det skulle bli mer tillförlitligt än att bara titta på insatserna, eftersom kommunerna har så olika insatser med olika benämningar. De individstödande aktiviteterna i KSI förtydligar vad man faktiskt gör för att stödja individen. Men få sammanställer dessa uppgifter i dag då kommunerna antingen inte kommit dit i sitt införande och har underlag för sammanställningar, eller har svårt att få ut de uppgifterna ur sitt system.

Flertalet kommuner upplever svårigheter med KSI i förhållande till andra system där uppgifter om beviljade insatser eller aktiviteter i uppdraget återanvänds, exempelvis avgiftssystem, planeringssystem och ersättningssystem. Även när det gäller nationell statistik har man, i de fall KSI-aktiviteter används i beslutet om insats, fått göra manuellt arbete för att mappa KSI-insatserna mot insatser i nationell statistik⁴⁶.

Kommunerna menar att ett nationellt användarstöd är en förutsättning för att användningen av KSI ska bidra till dokumentationen i personakten, och vara användbar för sammanställningar på olika nivåer. Det nationella stödet behöver enligt dem ge utrymme för lokala anpassningar vid behov, stöd för den strukturerade dokumentationen enligt modellen samt stöd för implementering.

⁴⁶ [Socialtjänstregistren \(Socialstyrelsen\)](#)

Slutsatser

Följande slutsatser baseras på Socialstyrelsens interna arbete kring process och urval ur KSI samt på information inhämtad från deltagande kommuner såväl i förstudien som inom ramen för detta uppdrag:

- Deltagande kommuner ser nyttan av att använda KSI tillsammans med ICF i IBIC både för den enskilde och för verksamheten.
- Det finns utmaningar med att använda KSI för handläggare och utförare i arbetssätt och dokumentation.
- Verksamhetssystemen behöver vidareutvecklas för att ge förutsättningar för en ändamålsenlig, strukturerad dokumentation med KSI och ICF.
- Kommunerna behöver fatta beslut om den lokala tillämpningen av KSI tillsammans med ICF i IBIC.
- Det behövs ett nationellt stöd för användning av KSI tillsammans med ICF i IBIC både när det gäller arbetssätt och dokumentation i verksamhetssystem.

Den framtagna modellen för hur KSI kan användas tillsammans med ICF inom IBIC skapar förutsättningar för en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation avseende de utredande, uppföljande och individstödande aktiviteter som socialtjänsten genomför för att utreda, bedöma, genomföra beviljat stöd och följa upp.

Resultat

I detta avsnitt redogör vi översiktligt för den modell och det stöd för tillämpning av KSI inom ramen för IBIC som vi tagit fram och som är slutresultatet av detta utvecklingsarbete. Förslaget baseras både på det preliminära arbete som gjordes internt kring urval och process, och de erfarenheter, förslag och synpunkter som inkom i våra kontakter med kommunerna. Förslaget i sin helhet redovisas i *Förslag till stöd för tillämpning av KSI inom IBIC - Hur Klassifikation av socialtjänstens insatser och aktiviteter kan användas med ICF inom IBIC* [22].

Förslag på modell för tillämpning av KSI

För att KSI ska komma till användning behövs ett uppdaterat urval, en beskrivning av var och hur KSI kan användas i de olika processtegen samt kodverk för att kunna dokumentera information om status på KSI-aktiviteter. Detta kommer att bidra till förbättrade möjligheter till ändamålsenlig dokumentation, kvalitetsarbete och lokal verksamhetsutveckling. Det behövs även stöd för implementering och tillämpning av KSI – tillsammans med IBIC – i individdokumentation och i arbetet för handläggare och utförare.

I denna rapport beskriver vi vissa lokala ställningstaganden och anpassningar som kan eller behöver göras. Avsnittet *Om lokala val, anpassningar och avsteg* beskriver vad olika lokala val kan ge för effekter på om informationen kan återanvändas, exempelvis beroende på vilken detaljeringsnivå som information dokumenteras.

Det finns exempelvis vissa kodverk som kommunen behöver komplettera modellen med. Det finns exempelvis behov av ytterligare kodverk, som tid på dygnet (som en individstödande aktivitet är planerad att genomföras eller genomförs) eller frekvens (som hur ofta per dygn, vecka månad och vilken dag), som behövs lokalt, men där Socialstyrelsen i dagsläget inte har några nationella kodverk framtagna.

Förslag till modell för tillämpning av KSI inom IBIC

Förslaget till nationell modell [22] innehåller ett nationellt urval av relevanta koder ur KSI. Urvalet har även delurval samt anvisningar för lokala delurval i de fall det kan vara aktuellt utifrån lokala anpassningar och rutiner. Förslaget innehåller även en användarhandledning som visar var och hur KSI kan användas i IBIC-processen. Ett vidareutvecklat kodverk för

aktivitetsstatus har tagits fram och finns publicerat i Excelfil med KSI 2024.⁴⁷ Det ger möjlighet till en enhetlig dokumentation, bland annat av om insatsen är planerad eller genomförd. Förslaget innehåller även en inledning med generella beskrivningar av KSI, ICF och IBIC och hur KSI och ICF kompletterar varandra.

Förslaget [22] består av följande delar:

- ett avsnitt som beskriver KSI som klassifikation, hur KSI och ICF kompletterar varandra samt hur KSI tillämpas och dokumenteras inom ramen för IBIC
- en användarhandledning som beskriver var och hur KSI kan användas i olika processteg
- ett bruttourval ur KSI, med delurval och principer för ytterligare delurval
- ett uppdaterat kodverk för aktivitetsstatus.

Hur och var KSI kan användas

Var i processen för IBIC som uppgifter om socialtjänstens aktiviteter kan dokumenteras med stöd av klassifikationen KSI beskrivs nedan och i informationsspecifikationen för IBIC. Att KSI ska användas tillsammans med ICF inom IBIC beslutas lokalt.

I förslaget till uppdaterad modell för att använda KSI i IBIC fokuseras på användning av de utredande och individstödande aktiviteterna i de olika processtegen.

Juridiskt administrativa aktiviteter

Administrativa aktiviteter är olika aktiviteter som personalen genomför och behöver dokumentera i samband med utredning, utformning av uppdrag, planering och genomförande av insatser, vid uppföljning och avslut av insatser. Exempel är att sammanställa beslutsunderlag och lämna uppdrag till utförare.

Utredande och uppföljande aktiviteter

Utredande/uppföljande aktiviteter är aktiviteter som personalen planerar för och genomför i samband med utredning, utformning av uppdrag, planering av genomförande och vid uppföljning. Det kan handla om vilka samtal som personal planerat för och har för att inhämta information från individen, professionell aktör eller andra personer, bland andra närstående, för

⁴⁷ <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/dokument-webb/klassifikationer-och-koder/ksi-2024.xlsx>

utredningen eller för planering av genomförandet. Det kan även handla om personalens egna observationer och uppföljande samtal.

Individstödjande aktiviteter

Individstödjande aktiviteter kan vara en insats eller del av en insats som är beviljad, beroende på beslutets utformning, och kan användas när man planerar och genomför en beslutad insats.

Processteget *Utreda*

De individstödjande aktiviteterna i KSI kan användas av handläggare för att i utredningen beskriva vilka insatser, aktiviteter⁴⁸ eller andra åtgärder⁴⁹ som handläggaren anser kunna tillgodose behoven, dvs. dokumentationen om *förslag på individstödjande aktiviteter* i IBIC. De kan utgöra ett stöd när man sedan gör en sammanvägd bedömning av vilka insatser som nämnden ska besluta om, dvs. förslag på insatser för beslut.

Processteget *Besluta*

Inom ramen för IBIC ges ingen vägledning eller förslag på urval ur KSI eller detaljeringsnivå eftersom det, utifrån författning och rättstillämpning, lokalt bestäms hur beslut om insatser utformas, och hur detaljerade beslut ska vara. KSI kan dock användas för beslut på olika detaljeringsgrad: från insatser som rapporteras till Socialstyrelsens register och används för officiell statistik till en detaljering motsvarande kategorier på nivå 2 och i vissa fall nivå 3 i ICF enligt urvalet ur ICF för IBIC. När det gäller att använda KSI för nämndens beslut finns det många olika perspektiv som behöver hanteras lokalt. Det handlar till exempel om hur förändring av insatsbenämningar och innehåll påverkar andra system och processer i kommunen, som exempelvis avgifter, personalplaneringssystem, ersättningssystem med mera.

Processteget *Utforma uppdrag*

De individstödjande aktiviteterna kan användas av handläggare för att i utformandet av uppdrag beskriva vilka aktiviteter som handläggaren anser kunna tillgodose behoven – *förslag individstödjande aktiviteter* i IBIC.

⁴⁸ Här används aktiviteter i betydelsen enligt SOSFS 2014:5 som motsvarar individstödjande aktiviteter i KSI.

⁴⁹ Här avses exempelvis tillhandahållande av olika produkter och teknik, som trygghetslarm, annan välfärdsteknik eller matdistribution.

Processteget Genomföra uppdrag

Planera genomförande

När genomförandet planeras kan KSI användas för att beskriva vilka individstödjande aktiviteter som planeras att utföras inom ramen för insatsen. Ibland motsvarar aktiviteten den beviljade insatsen, men många gånger är den beviljade insatsen mer övergripande och innefattar ett antal olika aktiviteter som man planerar att utföra tillsammans med eller kompenserande åt individen. Exempel på insatser som är övergripande är särskilt boende eller daglig verksamhet. KSI kan bidra till en mer specificerad information om planerade individstödjande aktiviteter inom uppdraget och i genomförandeplanen genom att KSI-aktiviteten anger inriktning och agerandetyper.

Genomföra uppdrag

Uppgifter om genomförda/ej genomförda individstödjande aktiviteter utifrån KSI kan bidra till att förtydliga vilka aktiviteter som ingår i insatsen samt i vilken omfattning planerade aktiviteter och insatsen genomförts. KSI kan även användas för att beskriva om aktiviteten utförts på annat sätt än planerad.

Processteget *Följa upp*

Uppgifter om genomförda/ej genomförda individstödjande aktiviteter utifrån KSI kan tillsammans med resultatet för individen utifrån IBIC (måluppfyllelse) användas för uppföljning.

Utförare

Uppföljningen för utförare handlar om att bedöma hur väl de planerade och genomförda individstödjande aktiviteterna (dvs. med inriktning och agerandetyper) svarar mot individens behov och mål. Detta ger underlag för den fortsatta genomförandeplaneringen.

Beslutande nämnd

Uppföljningen för nämnden handlar om att handläggaren bedömer hur väl den beviljade insatsen och uppdraget samt genomförda aktiviteter svarar mot individens behov, mål och resultat. Detta ger underlag för ställningstagande om ifall befintligt behov och uppdrag motsvarar individens behov.

Förslag om kompletteringar i KSI

I samband med att vi färdigställde modellen för hur KSI kan användas tillsammans med ICF inom IBIC konstaterade vi att det finns ett behov av

ytterligare några KSI-aktiviteter. Nedan redogör vi för våra förslag på komplettering. Förslaget avser i första hand fler utredande aktiviteter.

Observation om naturmiljö och mänskligt skapade miljöförändringar

Förslaget är att lägga till en KSI-aktivitet för observation av faktorer i naturmiljö eller mänskligt skapade miljöförändringar som påverkar individens behov av stöd. Individen själv kanske inte är medveten om och framför dessa faktorer men personal gör observationer som är relevanta att beskriva.

Inhämtning av uppgifter från annan om fysisk hälsa

Förslaget utgår från att även andra än professionella runt individen kan ha relevanta uppgifter om personens fysiska hälsa, men denna KSI-aktivitet saknas i dagsläget.

Fatta beslut om insats enligt LSS

I dagsläget finns juridiskt administrativa aktiviteter om att fatta beslut enligt SoL, LVM och LVU, men inte LSS. Behov finns att lägga till denna aktivitet för LSS.

Utredande aktiviteter med inriktning mot relaterade faktorer i IBIC

Utifrån arbetssättet IBIC finns det uppgifter som kan behöva inhämtas om bland annat hur omgivningen ser ut, vilka eventuella funktionsnedsättningar individen har eller karaktärsdrag. Dessa uppgifter benämns i IBIC med samlingstermen relaterade faktorer. De relaterade faktorerna, som är de komponenter som ingår i tankemodellen för ICF, är i IBIC

- kroppsfunktioner
- kroppsstrukturer
- omgivningsfaktorer
- personliga faktorer (ej kategoriserade i klassifikationen ICF)
- hälsotillstånd (ingår inte i klassifikationen ICF).

Omgivningsfaktorerna har aktiviteter i KSI som motsvarar de fem kapitel som ingår i omgivningsfaktorer i ICF. Personliga faktorer är inte klassificerade i ICF och har därmed inga kapitel i ICF att rikta aktiviteter mot, men det finns aktiviteter riktade mot vissa beteenden och vanor.

Förslaget är att komplettera KSI med utredande aktiviteter (med agerandetyperna *utredande samtal*; *inhämta uppgifter från professionell*; *inhämta uppgifter från annan*) som har inriktning mot kapitelnivå inom de relaterade faktorerna kroppsfunktioner och kroppsstrukturer.

Det finns aktiviteter avseende den relaterade faktorn psykiska funktioner, men dessa bör kompletteras med aktiviteter inom faktorn kroppsfunktioner, riktade mot följande kroppsfunktioner:

- b2 Sinnesfunktioner och smärta
- b3 Röst- och talfunktioner
- b4 Hjärt-kärlfunktioner, blodbildnings-, immunsystems- och andningsfunktioner
- b5 Matsmältnings- och ämnesomsättningsfunktioner och endokrina funktioner
- b6 Funktioner i köns- och urinorganen samt reproduktiva funktioner
- b7 Neuromuskuloskeletala och rörelserelaterade funktioner
- b8 Funktioner i huden och därmed relaterade strukturer.

Man bör också komplettera med aktiviteter inom den relaterade faktorn kroppsstrukturer, riktade mot följande strukturer:

- s7 Strukturer som sammanhänger med rörelse
- s8 Hud och därmed sammanhängande strukturer.

Övriga kapitel inom kroppsstrukturer i ICF kan användas efter lokalt ställningstagande.

Om lokala val, anpassningar och avsteg

I arbetet med att ta fram stöd för KSI inom ramen för IBIC har även frågan om lokala skillnader i tillämpning – och vad de har för konsekvenser blivit aktuell.

Detta avsnitt beskriver vad val, anpassningar och avsteg från en modell kan innebära generellt, och ger exempel i förhållande till IBIC och tillämpningen av KSI. Syftet med beskrivningarna är att tydliggöra skillnader mellan val, anpassning och avsteg, och att det vid införandet av exempelvis KSI behövs underbyggda lokala ställningstaganden – om vad man vill uppnå med införandet, och om hur man då ska tillämpa KSI i olika delar av verksamheten. Och att man tar reda på och vid beslut väger in vilka konsekvenser det lokala ställningstagandet om tillämpning har.

På vissa ställen i denna rapport och i förslag till stöd för tillämpning av KSI inom IBIC [22], men även i vägledningen för IBIC [1], beskriver vi hur dessa klassifikationer kan användas tillsammans. Ibland beskrivs att man lokalt behöver göra val och beslut om hur IBIC, med ICF och KSI, tillämpas lokalt. [23] I vissa fall behöver kommuner och verksamheter även i ett implementeringsarbete eller utifrån lokala förutsättningar göra anpassningar av modellen⁵⁰ eller avsteg från arbetssättet enligt IBIC. För att förstå vad lokala val, anpassningar och avsteg kan innebära behöver verksamheter och beslutsfattare även ha en förståelse för vad förändringsarbete, implementering, inbäddning⁵¹ och rutinisering innebär.

När en verksamhet ska införa KSI tillsammans med ICF inom IBIC är det viktigt att verksamheten ser nyttan med det. Det kan handla om att veta varför man vill använda KSI och vilka utmaningar som kan finnas. Vad är det tänkt att förändringsarbetet ska lösa, förbättra eller ge förutsättningar för? Vad vill verksamheter och ledning få ut av att använda KSI tillsammans med KSI i IBIC?

För att verksamheten ska kunna fokusera på att realisera nyttorna behöver man identifiera de kärnkomponenter som modellen har som är väsentliga för att uppnå den avsedda nyttan lokalt. Det avgör även vilka delar av modellen som kan anses som kringkomponenter. Kringkomponenter är inte lika avgörande för att uppnå syftet med modellen, och vad man lokalt vill få ut av förändringsarbetet. Nationellt beskrivs vilka centrala värden som IBIC

⁵⁰ Med modell avses sammantaget arbetssättet och dokumentation utifrån IBIC.

⁵¹ Eng. embedding – kan översättas och tolkas som att den nya metoden ”bäddas in” i verksamhetens rutiner och personalens arbetssätt och förankras i verksamhetens ”kultur”.

ska skapa⁵² och vad det ger förutsättningar för⁵³, men det kan även finnas lokala ställningstaganden och beslut om vad man vill uppnå, och som styr vilka delar av KSI och IBIC som blir centrala att implementera utifrån den avsedda lokala nyttan.

Utöver detta är det viktigt att det finns ett tydligt beslut om att införa KSI i verksamheten, att det finns en tydlig organisation kring införande samt tillräckligt med resurser. [24] När det gäller behovet av ställningstaganden, beslut och förändringsarbete skiljer sig inte införandet av KSI från tidigare införande av IBIC.

Förändringsarbete tar tid. Ibland kan det ta flera år innan en ny metod har integrerats och blivit en naturlig del av det ordinarie arbetet i en verksamhet. Chansen att lyckas väl med att införa KSI i en verksamhet ökar om verksamheten har kunskap om implementering och hållbart förändringsarbete. [25]

Forskning, som granskat användbarheten av evidens [23, 26], visar på att en framgångsrik implementering kan anses leda till en ömsesidig anpassning mellan en metod eller modell och dess sammanhang. Målet är att metoden så småningom blir standard – alltså det naturliga sättet att arbeta. Att uppnå ett sådant framgångsrikt resultat kräver ett betydande inbäddningsarbete för att anpassa metoden till ett specifikt lokalt sammanhang. Samtidigt behöver man oftast göra ändringar eller anpassningar i det sätt på vilket människor arbetar och det sätt på vilket stöd ges. I detta avseende kan implementering ses som den kritiska inkörsporten mellan ett organisatoriskt beslut att anta en metod/modell och den rutinmässiga användningen av denna modell. [23]

Val, anpassning eller avsteg inom IBIC och tillämpning av KSI

Inom IBIC ser vi att det kan göras tre olika förändringar vid tillämpning av modellen lokalt. De är val inom modellen, anpassningar och avsteg och nedan beskrivs övergripande vad de innebär.

- Ett val inom modellen är något som beskrivs i den nationella modellen, där man lokalt kan välja mellan alternativ som inte förändrar modellen eller möjligheten att realisera nyttan med IBIC på ett nämnvärt sätt. Vilka val inom modellen som kan göras lokalt, anges nationellt.

⁵² Se *Individens behov i centrum - Ett stöd för att använda ICF och strukturerad dokumentation för personer som behöver stöd i sin dagliga livsföring*, sid 9 om vad det innebär att arbeta utifrån IBIC.

⁵³ Se *Individens behov i centrum - Ett stöd för att använda ICF och strukturerad dokumentation för personer som behöver stöd i sin dagliga livsföring*, sid 8 om vad IBIC skapar förutsättningar för

- En anpassning kan göra modellen mer användbar utifrån de lokala förutsättningarna. En anpassning beslutas och genomförs lokalt.
- Ett avsteg innebär att man förändrar på ett sådant sätt att syftet med modellen inte längre kan uppnås. Avsteg är något som sker lokalt, genom beslut eller vid felaktig tillämpning eller användning av modellen.

Lokalt kan man vilja eller behöva göra anpassningar, exempelvis utifrån vad verksamhetssystemet stödjer, hur man är organiserad, eller vilka olika insatser, arbetssätt och metoder som finns tillgängliga i verksamheterna. Vissa val och anpassningar är nödvändiga för att IBIC ska fungera i den lokala kontexten. Andra görs mer eller mindre medvetet för att förenkla eller underlätta användning. Omedvetna eller oreflekterade anpassningar kallas ibland även för glidning. [26] Alla val, anpassningar och avsteg får konsekvenser som kan vara både positiva och negativa utifrån vad verksamheten har tänkt uppnå med införandet och användning av IBIC. Genomtänkta anpassningar kan öka chansen att arbetssättet blir effektivt i det lokala sammanhanget. [26, 27]

Oavsett om det handlar om ett val inom modellen, en anpassning utifrån lokal kontext eller ett avsteg är det viktigt att man analyserar vad förändringen innebär och om fördelarna överväger de negativa konsekvenserna. Det handlar om att inom kommunen eller verksamheten avgöra om det är en godtagbar lokal förändring av modellen eller ett avsteg som innebär att förändringsarbetet och tillämpningen av IBIC inte ger det resultat som man förväntat sig. [26]

Nedan redogör vi med exempel vad val, anpassningar och avsteg kan vara för IBIC.

Lokala val om användning av KSI inom ramen för IBIC

Lokala val och ställningstaganden om hur olika delar av IBIC används eller tillämpningen av KSI sker på modellnivå (se ovan om val inom modellen) och gäller då hela den aktuella verksamheten där val görs. Ett val innebär ett ställningstagande om exempelvis användning av olika nivåer i ICF och KSI inom ramen för IBIC. Dessa val kan ha konsekvenser men förändrar inte syftet med IBIC och möjligheterna att realisera de positiva effekter som IBIC är tänkt att bidra med.

I våra förslag på komplettering med KSI har vi redogjort för några sådana val som man lokalt behöver ta ställning till. Vi föreslår i denna rapport även att ett sådant arbete görs för IBIC generellt för att beskriva vilka valmöjligheter som vi nationellt ser i IBIC.

Hur detaljerat anges KSI-aktiviteter med agerandetyper i olika delar av processen?

Vi ser att det finns tre huvudsakliga sätt att hantera KSI-aktiviteter med de olika agerandetyperna i olika processteg.

KSI-aktiviteter med

1. relevanta specificerade och ospecificerade agerandetyper i urvalet, där val av agerandetyper sker efter situation
2. relevanta specificerade agerandetyper i urvalet, används alltid
3. agerandetyper ospecificerad, används alltid.

Nedan ges exempel på hur dessa tre alternativ hanteras i olika delar av processen.

Utredande aktiviteter – inhämta uppgifter

Livsområden i IBIC inom aktiviteter och delaktighet motsvarar kapitelnivå, nivå 1 i ICF. Efter beslut lokalt kan dokumentation ske även på en underkategori, på nivå 2 eller 3 inom aktiviteter och delaktighet. På motsvarande sätt kan dokumentation om de utredande åtgärder som planeras eller genomförs hållas på livsområdesnivå eller för underliggande kategorier. Det är lämpligt att ICF och KSI används på samma nivåer för att underlätta och vara konsekvent.

Förslag på individstödande aktiviteter (i utredning)

Första gången de individstödande aktiviteterna i KSI anges är i IBIC:s processteg *Bedöma behov*. De används då som alternativ till att ange inriktningen på stödet inom en ICF-kategori.

1. Vid förslag på individstödande aktiviteter i utredningen kan KSI-aktiviteter med specificerade agerandetyper användas i de fall där individen uttryckt ett specifikt önskemål, eller där handläggaren utifrån sin bedömning ser att en KSI-aktivitet med en viss agerandetyper är mest lämplig. I övrigt används KSI-aktivitet med ospecificerad agerandetyper.
2. Vid förslag på individstödande aktiviteter i utredningen används alltid KSI-aktiviteter med specificerade agerandetyper för att synliggöra bedömningen av vilken typ av arbetssätt som handläggaren bedömer är mest lämplig utifrån utredningen.
3. Det går även att välja att bara använda KSI-aktivitet med ospecificerad agerandetyper. Detta ger information till utförarna om att individen har

behov av stöd inom detta område, men inte på vilket sätt, dvs. med användning av KSI-aktivitet med specificerad agerandetyper.

De olika valen här får primärt konsekvenser vid val av insats för beslut eller omfattning, beroende på hur biståndsbeslut och beslut om insatser enligt LSS som fattas i kommunen utformas. Sekundärt kan det påverka utformningen av uppdraget i de fall dessa uppgifter återanvänds i uppdraget till utförare.

Utforma uppdrag

Liksom i förslag på individstödjande aktiviteter finns här tre val som kan göras:

1. När uppdraget utformas kan information om förslag på individstödjande aktiviteter i utredningen användas enligt följande: KSI-aktiviteter med specificerade agerandetyper kan användas i de fall där individen uttryckt ett specifikt önskemål, eller där handläggaren utifrån sin bedömning ser att en KSI-aktivitet med en viss agerandetyper är mest lämplig. I övrigt används KSI-aktivitet med ospecificerad agerandetyper.
Detta val kan ge utrymme för utförare att välja helt själv i de fall det är ospecificerat i uppdraget, men ger vägledning till utföraren i de fall det angetts, och där utföraren kan behöva motivera i de fall de vill ändra en i uppdraget specificerad agerandetyper för en individstödjande aktivitet.
2. I utredningen vid förslag på individstödjande aktiviteter kan KSI-aktiviteter med specificerade agerandetyper användas för att synliggöra bedömningen av vilken typ av arbetssätt som handläggaren bedömer är mest lämplig utifrån utredningen.
3. Det går även att välja att bara använda KSI-aktiviteter med ospecificerad agerandetyper.

Planera genomförande

Även vid planering och i *plan för genomförande* kan de tre ovan angivna alternativen användas, men här ser vi att det bör framgå av de planerade individstödjande aktiviteterna vilken agerandetyper som avses.

Därmed bör alternativ 2 ovan, att KSI-aktiviteter med relevanta specificerade agerandetyper i urvalet, alltid användas. Skälet är att de planerade KSI-aktiviteterna då ger information om hur de ska utföras. De ger då även underlag för att utvärdera om de planerade KSI-aktiviteterna var relevanta för att nå målet.

Genomföra uppdrag

I IBIC:s processteg *Genomföra insats* kan dokumentation om individstödjande aktiviteter som genomförts eller inte genomförts dokumenteras på samma sätt som i *Planera genomförande*, dvs. med användning av alternativ 2 – att KSI-aktiviteter med relevanta specificerade agerandetyper i urvalet alltid används.

KSI-aktiviteter med specificerade agerandetyper kan i denna löpande dokumentation användas för att synliggöra på vilket sätt (agerandetyp) den individstödjande aktiviteten är *genomförd*, om den är *genomförd men ej som planerat* eller *inte genomförd*.

Det ger ett underlag för att kunna följa individärendet och utvärdera resultat i relation till genomförda KSI-aktiviteter. Det innebär dock sannolikt en ökad dokumentation för utförarpersonal. Här behöver det göras en avvägning mellan nytta för individuppföljning och kvalitetsarbetet i verksamheten och dokumentationsbörda.

Hur styrande ska KSI-aktiviteterna med agerandetyper vara?

Man behöver lokalt i kommunen ta ställning till vilket mandat utföraren har inom ramen för sitt uppdrag. Det handlar om ifall utföraren ska ha möjlighet att ändra till annan individstödjande aktivitet med annan agerandetyp eller byta till annan individstödjande aktivitet, avsluta individstödjande aktiviteter eller påbörja nya.

Detta ställningstagande och beskrivningen av utförarens mandat behöver framgå i bland annat samverkansrutiner mellan beslutande nämnd (handläggare) och utförare samt i ledningssystem och lokala riktlinjer.

Det behöver även framgå hur ändringar av individstödjande aktiviteter hanteras, exempelvis i vilka fall utförare behöver meddela handläggare eller när handläggare behöver ta ställning till om ändringen ryms inom gällande beslut och uppdrag.

Förslag på insatser för beslut

Här kan KSI användas, men IBIC ger inget förslag på urval eller nivå eftersom det, utifrån författning och rättstillämpning, lokalt bestäms hur beslut om insatser utformas och hur detaljerade beslut ska vara. KSI kan för beslut användas på olika detaljeringsgrad, från insatser i officiell statistik till en detaljerad inriktning av KSI-aktiviteter motsvarande kategorier på nivå 2 och i vissa fall 3 i ICF.

Nedan redogörs några exempel på olika detaljeringsgrad i KSI för insatser:

Insats motsvarande insatser i officiell statistik

Boendestöd, Särskilt boende

Insats motsvarande/innehållande individstödjande aktiviteter på livsområdesnivå

Stöd inom kommunikation och hemliv

Insats som är individstödjande aktiviteter på blocknivå i ICF (förekommer i vissa fall)

Stöd i att vara sändare av kommunikation

Insats som är individstödjande aktiviteter på kategorinivå i ICF som används i IBIC (framför allt nivå 2, men även nivå 3 förekommer)

Stöd med att städa bostaden, Stöd i att kommunicera genom att skriva meddelanden.

Hur detaljerade beslut ska vara och hur ofta beslut fattas avgörs lokalt och utifrån individens behov och önskemål sett till bland annat hur ansökan sett ut och när ansökningar kommer in. Detta gäller även vid användning av KSI-aktiviteter, både vad avser inriktningen och agerandetypen. Det kan vara värt att väga detaljeringsgrad mot den ökade administration som mer detaljerade beslut innebär. Mer detaljerade beslut kan föra med sig behov av att oftare utreda och fatta nya beslut om insatser även vid mindre förändringar i individens behov.

Det kan i sin tur innebära att man inte gör uppföljningar i de enskilda ärendena lika ofta. Det ger i så fall sämre underlag för att kunna göra sammanställningar⁵⁴ och värdera måluppfyllelse och om stödet motsvarar individens behov och ger avsedd effekt.

Den löpande dokumentationen i journalen

Det finns olika sätt att strukturera och kategorisera den löpande dokumentationen i journalen, såväl för handläggare som för utförarpersonal under genomförandet av uppdrag. Antingen livsområdet i IBIC eller KSI-aktiviteten kan användas som ingång när dokumentation struktureras med uppgifter från ICF och KSI inom ramen för IBIC. Viktigt att komma ihåg är att IBIC, med ICF och KSI, inte hanterar alla typer⁵⁵ av information som kan behöva dokumenteras.

⁵⁴ Här avses sammanställningar för bland annat kvalitetsarbete, individbaserad systematisk uppföljning och kunskapsbaserad.

⁵⁵ Det kan behövas andra uppgifter som sorteras in under andra så kallade sökord – med en strukturering som gör även dessa informationsmängder sök- och återanvändbara.

Oavsett vilket av nedanstående alternativ som väljs lokalt är det viktigt att i systemet koppla samman KSI-aktiviteter och ICF-kategorier (utifrån nuläge och mål) och att uppgifter om denna koppling hålls i systemet. Det gör att man i den löpande journalen kan söka både utifrån livsområden (ICF) och aktiviteter (KSI). Men det förutsätter att systemet anpassas för denna typ av dokumentation.

Spår 1 – livsområdet i IBIC som ingång

Om man använder livsområdet (alternativt aktuella kategorier i uppdrag eller genomförandeplanen) som ingång ger det en tydlig struktur som motsvarar de behov och mål individen har – och som gör att det enklare går att följa det som händer i de aktuella livsområdena. I och med att de individstödjande aktiviteterna i genomförandeplanen kopplas till de olika livsområdena kan även information om vilka individstödjande aktiviteter informationen avser utläsas av dokumentationen – eller av systemet om livsområdet automatiskt kopplas till de individstödjande aktiviteterna. En utmaning här kan vara att en ICF-kategori kan ha flera olika individstödjande aktiviteter med olika agerandetyper. Det kan då vara svårt att utläsa vilken individstödjande aktivitet som avses i den löpande dokumentationen – om man inte anger det vid dokumentationstillfället. En annan utmaning som återkopplats till Socialstyrelsen även tidigare är att det kan vara svårt för utförarpersonal att veta vilket livsområde man bör dokumentera under.

Spår 2 – individstödjande aktivitet som ingång

Det andra alternativet är att ha individstödjande aktiviteter som ingång. Eftersom de individstödjande aktiviteterna (i de flesta fall) anger inriktningen, dvs. vilken ICF-kategori som aktiviteten riktas mot, gör det att systemet kan koppla KSI-aktiviteten till aktuell ICF-kategori alternativt livsområde. Utmaningen med detta alternativ är att man riskerar att i journalen inte ha samma överskådlighet när det gäller hur det går för individen i de olika livsområdena.

Ibland kan ett tillfälle⁵⁶ med brukaren, som exempelvis ett morgonbesök i hemtjänsten, omfatta flera olika planerade individstödjande aktiviteter. I dessa fall kan det innebära en något mer omfattande dokumentation då genomförandet dokumenteras för varje individstödjande aktivitet. Men det kan även ge mer information om hur stödet genomförs i de olika aktiviteterna. Framför allt i de fall de genomförs på ett annat sätt än planerat, eller om någon av de i tillfället ingående aktiviteterna inte utförs alls.

⁵⁶ Det kan handla om ett besök inom hemtjänst eller boendestöd, eller en dag brukaren är i dagverksamhet e. dyl.

Lokala anpassningar av modellen

Anpassningar kan göras på såväl modellnivå som individnivå. En anpassning på modellnivå kan exempelvis vara att i ett implementeringsarbete stegvis bygga på med de olika delarna av IBIC som arbetssätt och modell. En anpassning kan även behöva göras utifrån vilka förutsättningar verksamhetssystemet ger att arbeta utifrån IBIC eller vilka arbetssätt, metoder och insatser som finns tillgängliga lokalt.

En anpassning kan ge konsekvenser som behöver beskrivas och vägas mot det syfte man lokalt har med införandet av IBIC och av användning av KSI inom ramen för IBIC. Vissa anpassningar innebär att man inte kan realisera alla de positiva effekter som KSI eller IBIC är tänkt att ge. Anpassningar kan även göra att arbetssättet och dokumentationsstödet som IBIC och KSI ger bättre passar i den lokala kontexten, är mer anpassat för de professionella och ger positiva effekter för brukaren. Men det finns även risk att anpassningen gör arbetet mindre effektivt och att man inte längre har ett gemensamt arbetssätt och en gemensam struktur.

På grupp- och individnivå anpassas användningen av KSI och IBIC som arbetssätt och modell i varje ärende utifrån vad det enskilda ärendet avser. Det handlar om en personcentrerad socialtjänst, vilket är en del av syftet med IBIC.

Exempel på anpassning på gruppnivå är att det skiljer sig mellan en utredning enligt LSS och enligt SoL, eller att vissa insatser och individstödande aktiviteter är tillgängliga för en specifik grupp, men inte för alla med behov inom livsområdet. Det kan till exempel vara att boendestöd erbjuds för personer under 65 år, men inte till äldre – oavsett om insatsen är den mest lämpliga utifrån behovet.

Ett exempel på individanpassning är att det, beroende på vilka livsområden som är aktuella i det specifika ärendet, görs olika avgränsningar i informationsinhämtning och bedömningar. Ett exempel är att endast livsområdet *Känsla av otrygghet* är aktuellt utifrån ansökan. I det fallet görs en avgränsad utredning utifrån den frågeställningen och inte en kartläggning av individens hela situation.

För utförare kan det handla om att anpassa genomförandet enligt individens önskemål, välja arbetsmetoder som är lämpliga utifrån individens förutsättningar och mål samt utifrån personalens kunskap om olika arbetssätt och metoder för det aktuella behovet. Utifrån ovanstående exempel om känsla av otrygghet kan det bli aktuellt med insatsen trygghetslarm, men även att personal behöver vara närvarande i de situationer där individen är mest otrygg, exempelvis emotionellt stöd vid att röra sig på olika platser när hen ska gå ut på promenad.

Anpassning av it-stödet för användning av KSI tillsammans med ICF i IBIC

För att kunna göra lokala val och anpassningar av exempelvis urval ur KSI behöver man lokalt enkelt kunna justera urval och kodverk. Det kan även handla om vilka kodverk som man lokalt vill använda för bland annat tid på dygnet eller frekvens. Möjligheten att lokalt göra denna typ av anpassningar är väsentligt för att möjliggöra en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation utifrån de lokala förutsättningarna och önskemålen.

Generellt vid kravställning inför anpassning och upphandling av verksamhetssystem är det viktigt att se över vilka uppgifter som behövs utifrån IBIC, regelverk med mera, och hur de på ett ändamålsenligt sätt kan dokumenteras, skapas, hållas och återanvändas i verksamhetssystemet. Vissa uppgifter behöver man som användare dokumentera, andra kan genereras av systemet. Att fundera på vilka uppgifter som kan genereras utan att de manuellt behöver matas in kan minska på dokumentationsbördan och frigöra tid för det sociala arbetet. Ett enkelt exempel på information som kan genereras automatiskt är uppgifter om vem som dokumenterar, när det dokumenteras och vilken person (brukare) uppgiften avser.

Avsteg från modellen

Ett avsteg från modellen och arbetssättet gör att man förändrar arbetssättet eller dokumentationen på ett sådant sätt att syftet med IBIC, eller med användningen av KSI inte längre uppnås.

Ett exempel är att man i genomförandeplanering endast använder KSI på nivån insatser för nationella register. Benämningarna för den individstödande aktivitet som är planerad att utföras blir i det fallet så bred att det inte går att utläsa vid sammanställning vad det är för stödande aktivitet som planerats, eller som genomförs. Exempel på detta är särskilt bonde, boendestöd eller hemtjänst. Informationen blir då inte meningsfull att återanvända, och bidrar till en ökad dokumentation utan att tillföra ett värde för den enskilde eller för verksamheten.

Ett annat exempel är om man inte dokumenterar strukturerat så att informationen kan återanvändas i andra delar av processen eller för sammanställningar.

Ett tredje exempel är om man endast i undantagsfall gör individuppföljningar och dokumenterar dessa. Det får bland annat konsekvensen att utförare och handläggare har svårt att bedöma om det stöd

som ges motsvarar individens behov och utförs med kvalitet⁵⁷. Det gör även att det inte går att sammanställa resultat och använda dessa för det lokala kvalitetsarbetet.

⁵⁷ Att stödet utförs med kvalitet handlar om exempelvis bemötande, delaktighet och inflytande för individen om hur och när stöd utförs samt om stödet har utförts på ett sådant sätt att livskvaliteten för individen ökat.

Förslag på hantering av resultatet

Utifrån resultatet av detta utvecklingsarbete ger vi följande förslag på fortsatt arbete kring tillämpning av KSI – inom IBIC och i ett bredare socialtjänstperspektiv. Dessa förslag överlämnas till ansvariga för IBIC på Socialstyrelsen för att de ska kunna ta ställning till hur resultatet av detta utvecklingsarbete bör hanteras på myndigheten.

Det fortsatta arbetet utifrån detta utvecklingsarbete och förslag på hur KSI kan användas ihop med ICF inom IBIC bör ske parallellt med – och koordineras med – de uppdrag som pågår inför ny socialtjänstlag och ny socialtjänstdataregisterlag samt uppdrag om nationella lägesbilder för krisberedskap och civilt försvar.

Vi anser att det utvecklingsarbete som genomförts ger en tillräcklig grund för att säga att modellen för tillämpning av KSI tillsammans med ICF är tillräckligt kvalitetssäkrad för lansering. Och att det, vid en tillämpning enligt den beskrivna modellen, ger en förbättrad individdokumentation och förutsättningar för sammanställning av KSI-uppgifter.

Myndigheten ser utmaningar utifrån tidigare erfarenheter av hur IBIC och KSI tillämpats i kommuner och verksamheter, och hur de teoretiska modellerna omsatts i dokumentationssystem. Utmaningarna gäller om kommuner och it-leverantörer kan omsätta den nationella modellen i en strukturerad dokumentation som är utformad så att den underlättar och förenklar för handläggare och utförarpersonal. Därför är det viktigt att Socialstyrelsen utformar och ger ett bra stöd för hur modellen kan omsättas i praktiken och användas i dokumentationssystemen.

Denna komplettering med KSI gör att IBIC-modellen ger information på individnivå om situation före insats (resurser och behov), mål för individen, vilka åtgärder (aktiviteter) som socialtjänsten vidtar samt vilket resultat för individen som uppnås. Det kan finnas andra faktorer än hälsorelaterade faktorer⁵⁸ och insats/individstödande aktiviteter⁵⁹ som avgör vilket resultat som uppnås, och för kunskapsbaserad forskning behövs även dessa faktorer, vilka IBIC som modell inte hanterar. Men IBIC ger med KSI en grund för att kunna följa upp, utveckla och styra verksamheter mer utifrån behov, mål och resultat än ekonomiska och verksamhetsrelaterade⁶⁰ mått och styrmodeller.

⁵⁸ Information dokumenterad inom IBIC med stöd av ICF.

⁵⁹ Information om aktiviteter dokumenterat med stöd av KSI.

⁶⁰ Här avses så kallade produktionsmått, som exempelvis hur många hemtjänsttimmar som produceras, hur många brukare som finns i verksamheter, hur många beslut som fattas eller hur många avslag som görs.

Publicering av stöd för tillämpning av KSI

Vi föreslår IBIC-ansvariga på Socialstyrelsen att modellen kompletteras med beskrivning och dokumentationsstöd enligt förslag i denna rapport och i framtagna modell [22] på hur KSI kan användas ihop med ICF inom IBIC.

Komplettering och uppdateringar behöver då göras i

- vägledningen [1]
- informationsspecifikationen [2] med tillhörande användarstöd [3]
- det nationella utbildningsprogrammet^{61 62}
- övriga stöd för implementering och användning av IBIC^{63 64} [5, 6].

Stöd för tillämpning av IBIC – med KSI

Vi föreslår att stöd för hur den nationella, teoretiska modellen kan omsättas praktiskt utvecklas och ges till kommuner och verksamheter. Det handlar bland annat om hur dokumentationssystem kan utformas så att de stödjer en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation, såväl som förenklar och underlättar för personal inom verksamheterna. Detta avser även andra uppgifter än de som hanteras av IBIC, och bör därför samordnas med andra arbeten kring socialtjänstens dokumentation som görs på myndigheten.

Användning av KSI i beslut om insats

Vi ser även att det vore lämpligt att ge stöd för användning av KSI i beslut om insats, antingen inom ramen för IBIC eller separat. Dock behövs ett kompletterande arbete i det fall stöd för användning av KSI i beslut ska publiceras separat. Myndighetens ställningstagande om ovanstående bör samordnas med övriga nationella förberedelser inför ny socialtjänstdataregisterlag.

⁶¹ [IBIC – processledarutbildning – Socialstyrelsens utbildningsportal.](#)

⁶² [IBIC – Individens behov i centrum – webbintroduktion på Socialstyrelsens utbildningsportal](#)

⁶³ Kunskapsguiden, tema: [Individens behov i centrum, IBIC](#)

⁶⁴ [IBIC – Stöd till ledning för beslut och implementering](#)

Utveckla stödet för lokala ställningstaganden

I arbetet har även aktualiserats vad olika lokala val, anpassningar och avsteg som har gjort eller kan göras kan ge för konsekvenser. Detta har beskrivits i avsnittet *Om lokala val, anpassningar och avsteg*. Vi föreslår att kunskapsstöd kring detta tas fram och införs i relevanta produkter för IBIC, bland annat vägledningen och utbildningsprogrammet.

Förslag på tillägg i urval ur ICF för IBIC

I utvecklingsarbetet har utöver urval och modell för tillämpning av KSI framkommit önskemål eller behov av att utöka urvalet i ICF och att vissa kategorier blir ytterligare livsområden i IBIC. Vi föreslår att de i bilaga 4 föreslagna förändringarna i urvalen ur ICF införs. De föreslagna kompletteringarna för KSI lämnas som förslag på uppdatering av KSI till Socialstyrelsens ansvariga för förvaltningen av KSI.

En grundmodell för användning av ICF och KSI för andra områden i socialtjänsten

Det arbete som gjorts inom IBIC tillsammans med detta utvecklingsarbete ger en grundmodell för hur ICF och KSI kan tillämpas i den individbaserade processen i socialtjänsten även inom andra områden i socialtjänsten, såsom ekonomiskt bistånd och beroendebehandling. Vi föreslår att Socialstyrelsen initierar nya utvecklingsarbeten för dessa områden. Syftet är att ge stöd för en mer ändamålsenlig och strukturerad dokumentation med användning av nationellt fackspråk⁶⁵ – främst ICF och KSI, samt förbereda dessa områden för en kommande socialtjänstdataregisterlag.

⁶⁵ Användning av nationellt fackspråk, främst ICF, är ett allmänt råd i dokumentationsföreskriften. Se AR till 4 kap. 8 § SOSFS 2014:5.

Referenser

1. Individens behov i centrum - Ett stöd för att använda ICF och strukturerad dokumentation för personer som behöver stöd i sin dagliga livsföring. Stockholm: Socialstyrelsen; 2023.
2. Informationsspecifikation för Individens behov i centrum 2023 - Version 1.0. Stockholm: Socialstyrelsen; 2023.
3. Användarstöd till informationsspecifikation för Individens behov i centrum 2023 - Ett stöd för utveckling av strukturerad dokumentation. Stockholm: Socialstyrelsen; 2023.
4. Klassifikation av socialtjänstens insatser och aktiviteter (KSI) – 2024. Stockholm: Socialstyrelsen; 2024.
5. Individens behov i centrum – Stöd för samtal med anhöriga. Stödmaterial för att arbeta med ett anhörigperspektiv inom ramen för IBIC. Stockholm: Socialstyrelsen; 2021.
6. Information om IBIC och förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre. Stockholm: Socialstyrelsen; 2019.
7. Hur kan ICF användas? Stockholm: Socialstyrelsen; 2019.
8. Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF) - Svensk version 2023. Stockholm: Socialstyrelsen; 2023.
9. Om – Individbaserad systematisk uppföljning i socialtjänsten. Stockholm: Socialstyrelsen; 2022.
10. Användarstöd för Informationsspecifikationen för dokumentation inom socialtjänsten – version 1. Stockholm: Socialstyrelsen; 2022.
11. Socialstyrelsen. Nationell informationsstruktur 2023:2. 2023. Hämtad 2023-12-11 från: <https://informationsstruktur.socialstyrelsen.se/Default>
12. Socialstyrelsen. Socialstyrelsens termbank. 2019. Hämtad 2023-03-03 från: <https://termbank.socialstyrelsen.se/>
13. Socialstyrelsen. Ändamålsenlig och strukturerad dokumentation. Hämtad 2023-03-03 från: <https://socialstyrelsen.onlineacademy.se/external/play/16038>
14. Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete – Handbok för tillämpningen av föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Stockholm: Socialstyrelsen; 2012.
15. Utveckling av Klassifikation av socialtjänstens insatser och aktiviteter (KSI). Stockholm: Socialstyrelsen; 2015.
16. Integrera anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Stockholm: Socialstyrelsen; 2023.
17. Stöd för handläggare att uppmärksamma och involvera anhöriga. Stockholm: Socialstyrelsen; 2023.
18. Stöd till anhöriga : vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen. Stockholm: Socialstyrelsen; 2016.
19. WHO. International Classification of Health Interventions (ICHI). . Hämtad 2024-03-04 från: <https://www.who.int/standards/classifications/international-classification-of-health-interventions>

20. E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2023 - Uppföljning av den digitala utvecklingen i socialtjänst och kommunal hälso och sjukvård. Stockholm: Socialstyrelsen; 2023.
21. Åhlfeldt E. Mångfasetterad förändring i fragmenterade verksamheter - En kvantitativ studie av implementering och rutinisering av "Individens behov i centrum" (IBIC) i socialtjänsten. Haninge; 2021.
22. Förslag till stöd för tillämpning av KSI inom IBIC - Hur Klassifikation av socialtjänstens insatser och aktiviteter kan användas med ICF inom IBIC. Stockholm: Socialstyrelsen; 2025.
23. Harry Scarbrough YK. From spreading to embedding innovation in health care: Implications for theory and practice. Health Care Management Review. 2022; 47(July-September 2022 number 3).
24. Viberg EMKoH. Individens behov i centrum - Förutsättningar, förväntningar & konsekvenser vid beslut och införande av IBIC: Nestor FoU-center; 2019.
25. Roselius M, Sundell, K red. Att förändra socialt arbete: Forskare och praktiker om implementering. Stockholm: IMS, Socialstyrelsen; Gothia förlag; 2008.
26. Hasson H, Thiele Schwarz Uv. Användbar evidens : om följsamhet och anpassningar. Stockholm: Natur & Kultur; 2017.
27. Hasson H, Hedberg Rundgren E, Strehlenert H, Gärdegård A, Uvhagen H, Klinga C, et al. The adaptation and fidelity tool to support social service practitioners in balancing fidelity and adaptations: Longitudinal, mixed-method evaluation study. Implementation Research and Practice. 2023; 4:26334895231189198.

Bilaga 1. Lista över kommuner

Lista över kommuner som angett att de använder KSI inom alla områden aktuella för IBIC, och som fick förfrågan om studiebesök.

Kommuner	Region/Län	Storlek
Aneby kommun	Jönköping	6 800
Arboga kommun	Västmanland	14 000
Eksjö kommun	Jönköping	17 800
Gnesta kommun	Sörmland	11 400
Habo kommun	Jönköping	13 100
Jokkmokks kommun	Norrbottn	4 900
Kalmar kommun	Kalmar	72 000
Kinda kommun	Östergötland	10 100
Knivsta kommun	Uppsala	20 100
Kumla kommun	Örebro	22 500
Leksands kommun	Dalarna	16 100
Luleå kommun	Norrbottn	79 200
Mullsjö kommun	Jönköping	7 500
Norbergs kommun	Västmanland	5 600
Ovanåkers kommun	Gävleborg	11 600
Pajala kommun	Norrbottn	5 900
Perstorps kommun	Skåne	7 500
Ronneby kommun	Blekinge	29 200
Salems kommun	Stockholm	17 400
Simrishamns kommun	Skåne	19 100
Sunne kommun	Värmland	13 400
Säffle kommun	Värmland	15 200
Söderhamns kommun	Gävleborg	25 300
Södertälje kommun	Stockholm	102 400
Tjörns kommun	Västra Götaland	16 300
Tomelilla kommun	Skåne	13 800
Åsele kommun	Västerbottn	2 800
Åtvidabergs kommun	Östergötland	11 500
Älmhults kommun	Kronoberg	18 100

Bilaga 2. Utskick med förfrågan om studiebesök.

Mejlutskick:

Hej,

Vi är två medarbetare från Socialstyrelsen som gärna vill komma på studiebesök till er en dag. Vi skulle då vilja träffa företrädare inom äldre- och funktionshinderområdet för samtal om användningen av Klassifikation av socialtjänstens insatser och aktiviteter (KSI) i olika delar av processen, uppdelat på olika verksamhetsområden.

Syftet med utvecklingsarbetet är att ge ett bättre underlag för ändamålsenlig och strukturerad dokumentation, kvalitetssäkring i det enskilda ärendet, individbaserad systematisk uppföljning och kunskapsbaserad omsorg.

Se bifogad inbjudan med mer information och vilka uppgifter vi skulle behöva av er. Ett första steg är att få svar från er om ni är villiga att ta emot oss för ett studiebesök och få kontaktuppgifter till en kontaktperson som vi kan planera besöket med närmare.

Kontakta individentsbehovicentrum@socialstyrelsen.se om ni är villiga att ta emot oss och ange en kontaktperson så vi kan planera in när det passar både er och oss. Återkom med svar senast torsdagen den 1 juni.

Vid funderingar kontakta projektledare Erik Wessman,
erik.wessman@socialstyrelsen.se

Med vänlig hälsning,
Erik Wessman och Ann-Helene Almborg genom Anna Bäckman

Individens behov i centrum, IBIC
Erik Wessman
erik.wessman@socialstyrelsen.se

Till:
Ansvariga för Individens behov i centrum, IBIC,
Utvecklingsledare äldre- eller
funktionshinderomsorg,
Socialt ansvarig samordnare,

Förfrågan om studiebesök om KSI

Inom ramen för Socialstyrelsens arbete med Individens behov i centrum (IBIC) har vi påbörjat ett utvecklingsarbete att komplettera IBIC med stöd för användning av KSI. Vi är två medarbetare från Socialstyrelsen som gärna vill komma på studiebesök till er en dag. Vi skulle då vilja träffa företrädare inom äldre- och funktionshinderområdet för samtal om användningen av Klassifikation av socialtjänstens insatser och aktiviteter (KSI) i olika delar av processen, uppdelat på olika verksamhetsområden. Syftet med utvecklingsarbetet är att ge ett bättre underlag för ändamålsenlig och strukturerad dokumentation, kvalitetssäkring i det enskilda ärendet, individbaserad systematisk uppföljning och kunskapsbaserad socialtjänstens omsorg.

IBIC ger stöd för att, med ett gemensamt språk (ICF⁶⁶) och strukturerad dokumentation beskriva individers resurser, behov, mål och resultat. KSI ger på motsvarande sätt stöd för dokumentation om utredande, uppföljande aktiviteter som utförs, och om de individstödande aktiviteter som planeras och genomförs för att uppnå det tänkta resultatet för individen.

Vår tanke med studiebesöket

Vi vill gärna få reda på var i processen ni använder KSI, och på vilket sätt, och i vilket syfte. Men även höra vilka utmaningar det fört med sig och vad ni upplever att det tillfört. Vi vill även tillsammans med er ta fram underlag för vilket urval ur KSI som är relevant nationellt.

Vilka skulle vi vilja träffa?

Under vårt studiebesök, då vi kommer till er, skulle vi vilja träffa representanter för handläggare, utförare och ansvariga för bland annat kvalitet och verksamhetssystem i följande grupper:

- Handläggare för
 - Äldre- och funktionshinderområdet, både SoL och LSS

⁶⁶ Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF

- Dokumentationsombud, planerare eller motsvarande inom
 - Särskilda boenden (SoL) och Bostad med särskild service (LSS)
 - Boendestöd, hemtjänst och dagverksamheter
- SAS, Utvecklingsledare, kvalitetsansvariga och andra som använder uppgifter från dokumentationssystemet samt systemansvariga

Inplanering av studiebesöket

Hoppas ni är intresserade att bidra med era erfarenheter. Då vi avser att göra ett flertal studiebesök vill vi gärna samordna så vi kan träffa kommuner i närheten i anslutning till varandra.

Vänligen meddela Anna Bäckman via individentsbehovicentrum@socialstyrelsen.se om ni är villiga att ta emot oss och ange *en kontaktperson* så vi kan planera in när det passar både er och oss.
Återkom med svar senast torsdagen den 1 juni.

Förfrågan går ut till ett antal kommuner och utifrån svar planerar vi våra besök därefter vilket kan innebära att vi gör ett urval av kommuner att besöka. När vi bokat in studiebesöket, formar vi tillsammans ett upplägg och program för dagen. Ni kommer få förberedelsefrågor och underlag inför studiebesöket.

Tanken är att vi tillbringar ungefär 6 timmar hos er, där vi gemensamt eller i grupper (se ovan) går igenom och diskuterar hur ni använder KSI, utmaningar och nyttan med att använda KSI – i individärendet och på verksamhetsnivå.

Kontakta gärna projektledaren Erik Wessman, erik.wessman@socialstyrelsen.se om ni vill veta mer om utvecklingsarbetet, syftet med studiebesöken eller har frågor om upplägget.

Med vänlig hälsning,

Erik Wessman och Ann-Helene Almborg genom Anna Bäckman

Bilaga 3. Frågor för studiebesök angående erfarenheter.

Dessa frågor skickades till kommunerna i förväg och utgjorde underlag för samtalen.

Frågor inför studiebesöket

1. Var används KSI i olika delar av processen?
2. Hur används KSI i individdokumentationen för olika professioner?
3. Vilket urval ur KSI använder ni?
4. Vilken information dokumenterar ni i relation till KSI? (ex. status på aktivitet)
5. Visa gärna exempel på hur och var KSI används och dokumenteras.
6. Vilken uppfattning finns om KSI avseende
 - Utmaningar/svårigheter – i dokumentation på individnivå?
 - Återanvändning av dokumenterade uppgifter i individärenden och på verksamhetsnivå?
 - Nyttan – såväl nuvarande som tänkt/möjlig nytta – i individärenden och för verksamhet?
 - Användningen av ICF (IBIC) och KSI tillsammans?

Bilaga 4. Bifynd och andra förslag

I denna bilaga har samlats så kallade bifynd, som kan vara bra att ha med i fortsatt arbete med IBIC, men som inte specifikt berör utvecklingen av modell för hur KSI kan användas tillsammans med ICF inom IBIC.

Upplevda utmaningar i kommunerna

Genomförandeplaner med flera utförare

En kommun lyfte utmaningen med genomförandeplaneringen när flera utförargrupper eller utförare är involverade, exempelvis nattpatrullen. De undrade om det kan finnas flera genomförandeplaner (en per utförarenhet) eller bara en. I den kommunen är det den fasta omsorgskontakten som ska upprätta genomförandeplanen, vilket hade givit upphov till funderingar kring hur olika enheters utförande samordnas.

Följa upp hos utförare

En kommun använder hos utförarna den uppföljningsmodul⁶⁷ som finns i systemet och anser att det är ganska smidigt att arbeta med den. Men uppgifter från uppföljningen, exempelvis ändrade eller nya relaterade faktorer, följer inte med till nästa version av genomförandeplanen, så man får kopiera och klistra in uppgifter manuellt.

Följa upp hos handläggare

En kommun uppger att man gör uppföljningen som en ny utredning och ny prövning. Detta innebär att handläggaren inte dokumenterar uppgifter om funktionstillstånd vid uppföljning eller måluppfyllelse.

Förslag på ytterligare ändringar i IBIC med ICF och KSI – som modell

I samband med detta utvecklingsarbete har även behov eller önskemål om att justera och utöka urvalet ur ICF uppkommit. Det gäller även förslag på nya livsområden som kompletterar de nuvarande. Nedan redogörs för dessa förslag med kort motivering.

⁶⁷ Här avses den möjlighet till en avgränsad dokumentation om individuppföljning med vissa strukturerade uppgifter som finns i kommunens verksamhetssystem.

Komplettering av nationellt urval ur ICF för IBIC

Lokalt avgörs vilket urval som slutligen används ur ICF. Det nationella urvalet är att se som en grund, och kan utökas med ytterligare kategorier utifrån lokala behov och ställningstaganden. Nedan redogörs för förslag till förändringar eller kompletteringar.

Känsla av ofrivillig ensamhet

Ensamhet som område inom IBIC har varit en fråga under flera år. I slutet av 2022 publicerades en vägledning om att förhindra ofrivillig ensamhet.⁶⁸ Den riktas i första hand till äldreomsorgen, men kan vara ett stöd för arbete med personer i andra åldrar. Det är lämpligt att nu lägga till kategorin *b1528B Känsla av ofrivillig ensamhet* i urvalet för IBIC – och att det på motsvarande sätt som *Känsla av otrygghet* blir ett nytt livsområde. Bedömning av känsla av ofrivillig ensamhet kan göras, men det stöd som kan bli aktuellt kan ofta vara individstödande aktiviteter som riktas mot livsområdena *Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv* eller *Mellanmänniskliga interaktioner och relationer*.

Att sköta sin egen hälsa

Det kan finnas anledning att nationellt peka på möjligheterna att använda underkategorier till *d570 Att sköta sin egen hälsa*. Skälet till detta förslag är att det i denna kategori ingår flera olika delaktiviteter (underkategorier) som socialtjänstens omsorgsverksamheter ofta ger ett specifikt stöd för. En del är mer vanligt förekommande inom funktionshinderområdet, andra inom äldreområdet. Här ingår även underkategorier som ger inriktningen för exempelvis stöd för egenvård kring medicinhantering, fysisk aktivitet, kost och andra vanor. Men det bör beslutas lokalt om man vill utöka urvalet, och med vilka underkategorier.

Att bistå andra

Det vore önskvärt att utöka urvalet med två underkategorier som är nationella fördjupningskoder för specifika relationer där individer bistår andra. Dessa två situationer är vanliga inom omsorgen, och som kan vara skäl för att bevilja och ge stöd. Dessa kategorier är:

d6608A Att som vårdnadshavare bistå barnet

d6608B Att som anhörig bistå närstående.

⁶⁸ [Vägledning för att förhindra ofrivillig ensamhet bland äldre personer](#)
[Ofrivillig ensamhet bland äldre personer - Kunskapsguiden](#)

Andning (stöd för)

Ett av de grundläggande behoven vid bedömning av personlig assistans enligt LSS är behov av stöd för andning. Men det kan vara aktuellt även vid andra utredningar och genomförande av stöd. För att kunna utreda behov inom detta område vore det bra att lägga till en kategori för detta i urvalet ur ICF för IBIC. Denna kategori föreslås även bli ett ytterligare livsområde i IBIC. Orsaken till att en person kan behöva stöd för andning varierar, men för socialtjänstens del handlar det främst om att säkerställa att personen andas, inte att arbeta med själva andningsfunktionen. Därför föreslås kategorin *b460 Förnimmelser i samband med hjärt-kärlfunktioner och andningsfunktioner* i dagsläget, men detta behöver fastställas innan det införs i IBIC.

Livsområden i IBIC

Om ovanstående förslag införs i modellen IBIC skulle det innebära att IBIC då har tretton livsområden. Nio inom komponenten *Aktiviteter och delaktighet* samt *Känsla av otrygghet, Känsla av ofrivillig ensamhet, Stöd för andning* samt *Person som vårdar eller stödjer en närstående*.

Relaterade faktorer

I dagsläget är det nationella urvalet för relaterade faktorer på komponentnivå. Det kan tillföra värdefull kategorisering av information att utöka urvalet nivå med kapitelnivå inom omgivningsfaktorer, kroppsfunktioner och kroppsstrukturer. Att ha dessa kategorier kan dels vara ett stöd för vilka relaterade faktorer som kan vara relevanta, dels leda till att den information som inhämtas och dokumenteras om relaterade faktorer blir mer strukturerad och lättare att återanvända och uppdatera.

Andra ändringsförslag i IBIC

Övergripande mål

Flera kommuner anser att det vore lämpligt att göra delurval för olika verksamhetsområden i kodverket för övergripande mål då alla övergripande mål inte är aktuella för alla områden. Det skulle underlätta för personal att minska antalet valmöjligheter till de som är relevanta.

Måluppfyllelse – kodverk och tilläggsinformation

En vidareutveckling som ger grund för en förbättrad möjlighet att analysera resultat för individen vore att vidareutveckla och ta fram ett nytt kodverk för att värdera måluppfyllelse. I dag finns tre alternativ för måluppfyllelse: ja, nej och delvis. Men för att kunna nyansera detta ytterligare kan det finnas behov av att ange om man nått längre än till det avsedda förändringsmålet

och fler valalternativ för när personen inte nått målet. Det kan även behövas svarsalternativ anpassade för mål som inte är förändringsmål. Ett mer utvecklat kodverk skulle kunna bidra med värdefull information för verksamhetsuppföljning och utveckling.

En tilläggsinformation till grad av måluppfyllelse i fritext eller annat kodverk⁶⁹ skulle även kunna ange skäl till graden av måluppfyllelse. Det kan handla om att skilja på om måluppfyllelse (eller brist på uppfyllelse) beror på ändrade förutsättningar för individen eller dennes omgivning, eller om det kan finnas anledning att se över arbetssätt eller aktivitet/insats.

Stöd för lokala anpassningar inom IBIC och ICF

Denna rapport föreslår beskrivningar av lokala anpassningar för KSI. Det vore lämpligt att på motsvarande sätt beskriva lokala anpassningar för hela IBIC, med ICF och andra kodverk. Det handlar då om att beskriva vilka val som kan göras lokalt gällande användning av såväl ICF som KSI på olika nivåer (fritext och strukturerat), och vilka troliga konsekvenser dessa lokala anpassningar får. Det kan exempelvis gälla val av att använda kapitel eller underliggande nivå i ICF i processtegen *Inhämta uppgifter* och fritextbedömningen inom *Bedöma behov*.

⁶⁹ Det finns i dagsläget inget förslag på kodverk för denna information – och lämpligast i ett inledande skede vore troligen fritext, för att därefter kunna skapa lokala eller nationellt kodverk utifrån de olika skäl som angetts efter en testperiod.

Uppdrag om stöd för användning av KSI i IBIC (artikelnr 2025-5-9541)
kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.